

BUDAPEST

A VÁROSLAKÓK FOLYÓIRATA

2016/11

Sebestyén László felvétele

TARTALOM

◀ Új léptékben lépnek	2
<i>Kálmán Attila</i>	
SZOMSZÉDSÁGOK	
Építészeti értéktár a budafoki piacon	5
<i>Somogyi Krisztina</i>	
VILÁG VÁROS	
◀ Le kell szállni a magas lóról!	9
<i>Tosics Iván</i>	
TERESEDÉS	
Szindbád asztalánál	12
<i>Csontó Sándor</i>	
Simplicissimus Budapestje	14
FÉNYÍRDA	
Titkos udvarok	16
<i>Sebestyén László fotósorozata</i>	
NEKÜNK HARANGOZTAK	
◀ A Szilágyi Dezső térről Szemeretelepre	18
<i>Bajkó Ferenc</i>	
ÖTVEN ÉVE	
Bordó rekamié, ocelotmintás pléddel	20
<i>Elek Lenke</i>	
FÉNYÍRDA	
Másnap	23
◀ Zsinagóga a föld alatt	24
<i>Kálmán Dániel</i>	
Száz éve Pestszentimrén	25
Petőcz András: Budapest elköszön	26
„Gutenbergtől Zuckerbergig”	26
<i>Gács János</i>	
◀ Tél a Krúdy-negyedben	28
TEXTÚRA 2016 – „Magyar highlights”	28
Saubermacher – Az év természetfotósa 2016	28
Budapesten a „hegedűsök hegedűse”	29
Pesti disszidensek	29
<i>Zappe László</i>	
ÉJJEL- NAPPAL	
Nemzeti toll	30
◀ <i>Horváth Júlia Borbála</i>	
ÉTKEZÉSI ÍRÓ	
Ez nekem kínai	32
<i>Jolsvai András</i>	

BUDAPEST temetői, mint minden évben, idén is fénybe és virágba borultak egy kis időre, hogy aztán hosszú téli álomba merüljenek. Ilyenkor már csak a legelszántabb virágárusok kucorognak a hőszűrő közelében, hogy eladjanak naponta pár csokor fagyöngyöt, fenyőgallyat. Egyetlen reménységük a sok téli temetés, amitől viszont a sírásók rettegnek már jelőre.

A régi Pest-Buda és külvárosainak népe nemigen válogatott, ha temetkeznie kellett. A legközelebbi templomkert, majd a kissé kijebb eső saját temető kiválóan megtette. Aztán a terebélyesedő város és a gyakori járványok arra készítették őket, hogy vigyék távolabbra halottaikat. Még a 19. században megszűnt a régi ferencvárosi, józsefvárosi és váci úti temető (utóbbi helyén ma a Lehel piac szolgálja az élőket). A 20. században bezártakat alig lehet összeszámolni: Tétfény, Cinkota, Csillaghegy, Mátyásföld, Hidegkút, Pestújhely, Szentimre, Lőrinc, Rákoscaba, Rákoshely, Albertfalva, Soroksár, Újpest búcsúzik falusias, belátható és bejárható sírkertjétől.

Cserébe nyílnak a nagyok: már 1849-ben a Kerepesi úti, 1886-ban az óriási Új Köztemető, 1894-ben a Farkasréti. (S ahogy valaha presztízskérdés volt minél közelebb kerülni a templomhoz, majd minél „jobb” helyet kapni egy főút-közeli parcellában, úgy vált létkérdéssé a 20. század második felében egy farkasréti sírhely még akkor is, ha az elhunyt csak nyári estéken kelt át olykor Budára, hogy egy kellemes kisvendéglőben sült libát egyen.)

A temetők tavasztól őszi megejtően szépek. Lombos fák, madárcsicsergés, örökzöldek, örök béke. Aztán ha kicsit közelebről – és elég gyakran – nézi őket az ember, feltűnik, hogy egyre kevesebb a kiskertként gondozott hant, kevesebb az élő virág, kevesebb az apró szerszámokkal felfegyverzett öregasszony, s hogy egyre-másra tűnedeznek el szeretteink szomszédságából az ismerős nevek, régi kövek és fejfák. Mert kevesebb az idő, kevesebb a pénz, és drágább, egyre drágább fenntartani, felújítani, újraváltani.

Hát még azok a síremlékek, amelyeket az államnak vagy a fővárosnak kellene, illene fenntartani, gondozni! Vagy azért, mert hazánk, városunk valamelyik nagysága nyugszik alatta, vagy azért, mert tervezője, építész, szobrásza (is) megérdemelne, hogy művét tiszteletben és jó karban tartsuk. De ha nincs valami lelkes kisebb közösség, amelyik vállalja nemcsak a híresség emlékének őrzését és ápolását, hanem az anyagi terheket és időnként némi fizikai munkát is, akkor előbb-utóbb keresztet vehetünk egy következő áldozatra. Érdemes kalauzzal a kézben barangolni kicsit a Kerepesi úti, a Farkasréti vagy a Salgótarjáni úti zsidó temetőben – mindháromról Tóth Vilmos nagy munkái szólnak, az első kettőről a megboldogult Budapesti Negyed kötetei, az utóbbiról egy 2014-ben megjelent gyönyörű képes album –, hogy elborzadjunk az utókor halátlanságán, felelőttségén, a vandalizmus és a nemtörődömség rémisztő következményein.

Gazdátlan mauzóleumok és kripták düledéznek a borostyán zöld csápjainak ölelésében. S miközben egyre drágább a temetés, a sírkő és a szakszerű sírgondozás, a temetők üzemeltetői egyre kevésbé tudnak gátat vetni a rongálásnak, lopásnak, fémtolvajok és „műgyűjtők” működésének. Szobrok, domborművek, díszláncok és kereszték tűnnek el egyre-másra. S ha olykor, leginkább valami évforduló jóvoltából ki is vakarnak egy-egy síremléket ebből a szomorú állapotból, csak annál kiáltóbb mellette-körültette a többinek a gondozatlansága.

Vajon gazdaságosabb, egyszerűbb egy óriási temető üzemeltetése, mint egy kisebbé? Egy átlátható, emberléptékű falusi, kisvárosi sírkertben, ahol minden halott és élő ismerőse a másíknak, nagyon ritka az olyan károkozás, ami a fővárosi nagyokban mindennapos. Az Új Köztemető két négyzetkilométerén megnyitása óta körülbelül másfél millió embert hantoltak el: jóformán egy budapestnyi halottat. Ki lenne képes ezt gondos gazdaként kézben tartani? S ha nem képes, mi a jövő?

Nyilván nem véletlen, hogy az állam, az önkormányzatok minden eszközzel a hamvasztás felé terelik a hozzátartozókat. Szaporodnak a városon belüli urnatemetők, egyre több templom alá épül kolumbárium. S mostanság anyagi megfontolásból egyre gyakoribb a hamvak hazavitele, szétszórása is – oda lesz a kegyeletnek ez az évezredes gesztusa, hogy kizarándokolunk a családi sírokhoz, rendbe tesszük, mécses gyújtunk – ahogy Erdélyben mondják: világítunk –, s ha van hozzávaló hitünk, imádkozunk is egy kicsit. (A Vatikán legutóbb állást foglalt ebben a kérdésben: katolikus halottnak megszentelt földben a helye, nem a spájzban vagy a könyvespolc tetején.)

A temető ugyanúgy tükre a társadalomnak, mint az iskola, a kórház vagy az öregotthon. Mindegyik esetében arról van szó, hogyan bánik a közösség azokkal, akik még, átmenetileg vagy végérvényesen ránk, felnőtt, egészséges, élő embertársaikra szorulnak. Gyengéden, tisztelettel, kegyelettel vagy halátlannul, kíméletlenül? Ha kialudtak a mécsesek, mit lát a temető korai sötétjében a családtag, a polgár, BUDAPEST?

BUDAPEST

a városlakók folyóirata

Pro Cultura Urbis díj 2007

XXXIX. évfolyam, 11. szám
megjelenik minden hónap 15-én

Alapítva: 1945

I–III. évfolyam: 1945–1947

szerkesztő:

Némethy Károly, Lestyán Sándor

IV–XXVI. évfolyam, 1966–1988

szerkesztő:

Mesterházi Lajos, Fekete Gyula,
Vargha Balázs, Jávor Ottó, Szabó János

Főszerkesztő:

Buza Péter

Olvasószerkesztő:

Saly Noémi

Szerkesztőbizottság:

Angelus Róbert, Buza Péter,

Csontó Sándor, Hidvégi Violetta,

Kirschner Péter, Mezei Gábor,

N. Kósa Judit, Saly Noémi,

Sándor P. Tibor (archív fotó),

Sebestyén László (fotó),

Török András (Simplicissimus Budapestje),

Zeke Gyula

Facebook oldalunk szerkesztője:

Vadász Ágnes

A szerkesztés műhelye

a Nagy Budapesti Társaság

A szerkesztőség levelezési címe:

1054 Budapest, Honvéd utca 3.

E-mail: budapestfolyoirat@summa-artium.hu

Honlap: www.budapestfolyoirat.hu

Kiadja

Summa Artium Nonprofit Kft.

Felelős kiadó: Török András

1054 Budapest, Honvéd utca 3.

Telefon: 318-3938, fax: 318-3938

Lapigazgató

Szűcs Andrea

A BUDAPEST partnere

a Városháza Kiadó

Kiadóvezető: Csomós Miklós

Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár

1088 Budapest, Szabó Ervin tér 1.

Telefon: 411-5000

Terjesztés:

HÍRVILÁG Press Kft.

Telefon és fax: 411-0491

hirvilag.press@hirvilagpress.com

A folyóirat megjelenését az NKA támogatja

Tördelés:

Görög Gábor

Nyomdai munka:

Pharma Press® Kft.

1037 Budapest, Vörösvári út 119-121.

telefon: 577-6300, fax: 323-0103

ISSN: 1785-590x

Nyilvántartási szám: 2.2.4/237/2004

A borítón:

Publicisztika

(1. oldal)

A hátsó borítón:

Másnap

(23. oldal)

Új léptékben lépnek

Kálmán Attila

Miközben Angyalföld idén és jövőre is tízmilliárdos nagyságrendű beruházásokkal fejleszti intézményhálózatát, az önkormányzat október 5-én negyedik alkalommal adta át a XIII. kerület Építészeti díját, melyet ezúttal Kóris János DLA, Ybl- és Pro Architectura díjas alkotó vehetett át. Az elismerést eddig is a kortárs magyar tervezők legjobbjai közé tartozóknak ítélték oda, elsőként Finta József Kossuth-, majd Nagy Csaba és Bálint Imre DLA, Ybl-díjas építésznek mint a városrészben az elmúlt évtizedekben megvalósult, kiemelkedő színvonalú házak tervezőinek. Ahogy az eddigi díjazottak, úgy Kóris János is maradandót és újszerűt alkotott a városrészben: ő jegyzi a Béke téri polgármesteri hivatal 2001-ben átadott új szárnyát és az Árpád híd lábánál emelt Fővárosi Levéltárat.

A XIII. kerület jó példa arra, miként kerülhet összhangba a tudatos városfejlesztés, az értékteremtés és az alkotói szabadság, ami az épületek megjelenésében és használhatóságában egyaránt tetten érhető. Díja alapításával a kerület jelteni szeretne volna, hogy a magán- és önkormányzati beruházásokban zajló, immár két és fél-évtizedes múltra visszatekintő, a jövőben is töretlennek tűnő ingatlan-elgondolások támogatásával és megvalósításával elkötelezett a fenntartható, integrált településfejlesztés mellett. Ehhez a kerület – túllépve a korábbi ciklusok időszakos tervezéseire – immár hosszú távú, 2033-ig szóló stratégiával rendelkezik, melynek középpontjában a színvonalas várospolitika áll, amely azonban nem létezik színvonalas egészség-, oktatás-, lakás-, foglalkoztatás- és szociálpolitika nélkül.

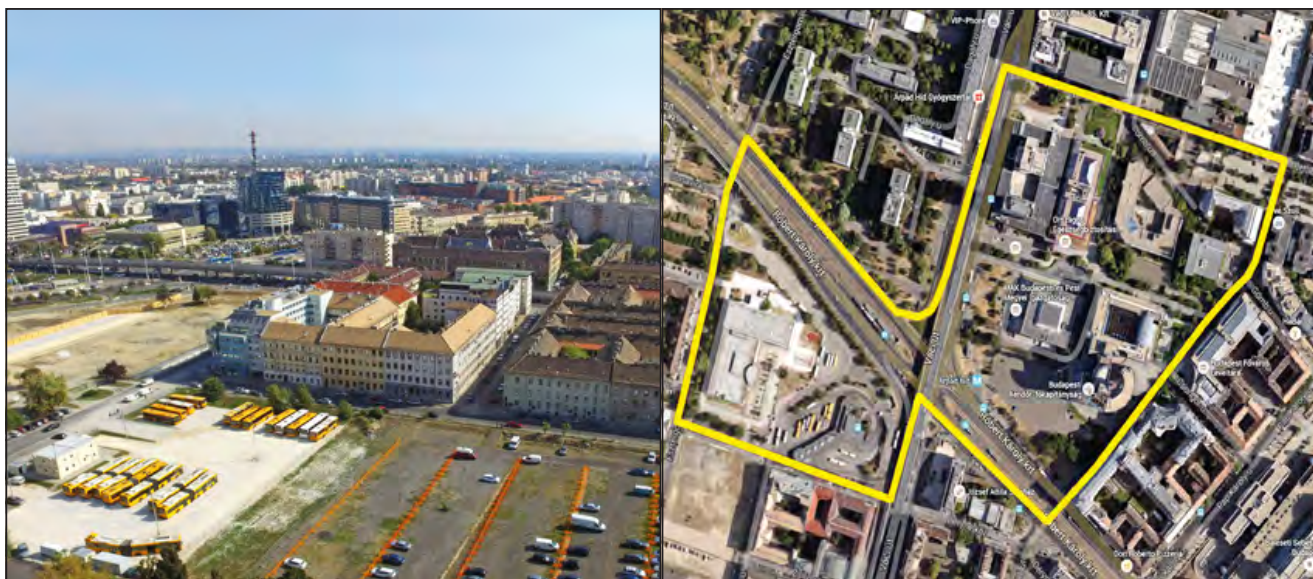
Nos, ezt az összegző látásmódot értékelte a Magyar Urbanisztikai Társaság (MUT), amikor 2012-ben települési

Hild-díjat adományozott az önkormányzatnak, kiemelve: a városrész az elmúlt bő két évtizedben megvalósított tudatos, összehangolt, az erőteljes befektetői-beruházói érdeklődést pozitív energiává alakító munkája látványos, szembeötlő eredményt hozott. Utóbbi a kitartó, átgondolt és visszafogottságában is határozott városfejlesztésnek köszönhető – így a MUT –, amelyben az önkormányzat vezetői mindig partnernek tekintették a szakmát, és ennek eredményeként a súlyos válsághelyzetből kiutat ígérő metróvonal és főút-vonal-szélesítés igazi húzóerőnek bizonyult. Így nyerhette el teljesen új arculatát a Váci úti irodafolyosó is, de ugyanez jellemző a környező településrészek átalakítására is. Ez természetesen nemcsak az épületeket jelenti, hanem a közterületek (parkok, játszóterek, pihenővezetek) bővítését, megfiatalítását is, amelyre ugyancsak önálló programja, zöldstratégiája van a városrésznek.

A jövőben gondolkodás másik aktuális bizonyítéka, hogy idén szeptember 27-étől – a kerület kezdeményezésére és Budapest szinte egyhangú közgyűlési támogatásával – immár a Göncz Árpád városközpont nevet viseli az Árpád híd pesti lábának környéke, a Váci út és a Róbert Károly körút metszéspontjában. Ez a terület a következő tíz esztendő urbanisztikai megújulásának fő kerületi színtere lehet, ahol több tízmilliárdos beruházással hamarosan egy új városmag születik. Már zajlik az egyik legnagyobb egybefüggő, kétszázezer négyzetméternyi magánérső ingatlanfejlesztés, s az önkormányzat reményei szerint megvalósulhat a régóta dédelgetett „toronyház-álmom” is.

A kerület a 2008-as válság ellenére is megőrizte tőkevonzó képességét, igaz, a magánberuházások megtorpanását a városrész is megérezte. Az elmúlt években azonban újra erőre kaptak az építkezések, több új irodaépületet is átadtak, a közel-

Göncz Árpád városközpont

Láng Művelődési Központ

jövőben pedig csaknem féltucatnyi újabb alapkövetélethez lehet számítani. Az sem mellékes, hogy a már működő irodaházak közül több is büszkélkedhet a hazai és a nemzetközi ingatlanfejlesztő szakma rangos elismeréseivel. Mivel pedig a kerület a lakáskereső körében immár hosszú évek óta a budapesti élvonalban

Budapest levéltárának palotája

– leginkább az első helyen – található, kiemelkedő mutató, hogy magánberuházásban jelen pillanatban is mintegy ezer lakás építése folyik a városrészben.

Az október 5-ei önkormányzati díjátadón *Solymos Sándor* DLA, Ybl-díjas építész A XIII. kerületi kortárs építészeti elmúlt évtizedben című – az Építészeti

Világnapjához kapcsolódó – kiállítás megnyitóján úgy vélekedett, a városrészben megvalósult építészeti alkotások a világ élvonalába tartoznak. Ilyen a legutóbb átadott Kassák Lajos utcai Mesés kert Tagóvoda is, amely immár a második passzív minősítésű – azaz környezettudatos – épület a városrészben, és közintézményként a közép-kelet-európai régióban is példát ritkítja. A kerületben átadott iroda-, lakó- és közösségi házak naprakészen követik a nemzetközi tendenciákat, a posztmodern utáni dekonstrukciós stílust: 2001. szeptember 11-ével az építészeti is a fordulópontjához érkezett, a „Ground Zero” látványával, emlékével elindult új irányzatok meghatározó alakítója immár a digitalizáció és annak szimbólumai. Ez praktikus – egyebek mellett – azt jelenti, hogy az épületeken megjelentek a vonal- és QR-kód szerkezetű homlokzatok. A XIII. kerületben tervező alkotók is követik ezeket, erre több példát is láthatunk, ilyen a már említett Mesés kert Tagóvoda látványképe is.

Ez utóbbi tervezője – a cikkünk elején már említett – *Nagy Csaba*, illetve az általa vezetett Archikon Építésziroda, amely több elismerést is kapott a két éve átadott Jász utcai, százlakásos passzív házáért (BUDAPEST 2015/3). Legutóbb épp a kerületi díjátadót megelőzően, október 3-án, az Építészeti Világnapján a Budapesti Építész Kamara Nívódíjában részesült négy másik alkotással együtt.

A Kassák Lajos utcai, passzív technológiájú tagóvoda teljes, az önkormányzat által finanszírozott költsége 1,3 milliárd forint volt, s magyarországi, de európai összehasonlításban is egyedülálló, kimagasló műszaki színvonalú, energiatudatos, gyermekbarát, egyedi megoldásokat tartalmazó közintézmény. Hasonlóan nagyleptékű lesz a Tüzér utcai Gyermek kert Tagóvoda már zajló és várhatóan jövő május végére elkészülő rekonstrukciója, melynek összköltsége meghaladja a 625 millió forintot. Az integrált városfejlesztési stratégia keretében egyébként a kerület 2007 óta 7,5 milliárd forintot költött csak óvodai felújításokra és fejlesztésekre. A 18 tagóvoda között egy sincs, amely ne részesült volna legalább 180 millió forintos támogatásban, sőt két új óvoda létesítésre is lehetőség nyílt. Jelenleg 142 csoportban összesen 3800 férőhelyen biztosítanak gyermekellátást, és az intézmények állják a versenyt a magán-, az alapítványi és az egyházi fenntartású óvodákkal.

A Mesékert kívül-belül

Persze nemcsak gyermekkertjeire költ a városrész. A képviselőtestület szeptemberben tekintette át az intézményi beruházások aktuális helyzetét és a program 2017-ben folytatódó vagy megvalósuló részeit. Amellett, hogy újabb bérlakások épülnek, a szociális, az egészségügyi, a kulturális és sportlétesítmények sem maradnak ki

a felújítások sorából. A régi, még a '70-es években emelt falak bontásával ezekben a hetekben kezdődött meg a Klapka Szolgáltatóház csaknem kétmilliárd forintos kivitelezése és környékének teljes újjávarázsolása. Az önkormányzat egy építészeti ötletpályázat alapján tervezett, Média Építészeti Díjat elnyert, környezettudatos,

új lakó- és egyben szolgáltatóházat épít, melyben 33 önkormányzati bérlakás és a környék igényeinek megfelelő szolgáltatások részére kialakított helyiségek lesznek. A Kartács utcában pedig mintegy egymilliárd forintért egy 23 lakásos bérlakászat valósít meg a kerület, építési engedélyt július 25-én kapta meg, a kivitelezés befejezése egy év múlva, 2017 novemberében várható.

Kulturális létesítményeinek megfiatalítása közül kiemelkedik a Rozsnyay utcai Láng Művelődési Központ egymilliárd forintot meghaladó rekonstrukciója. Az építési engedélyt július 11-én kapta meg a kerület, ám az eljáró hatóság késedelme miatt a beruházás megvalósításának tervezett ütemezése csúszik, így a várható befejezési határidő jövő augusztusra tolódott.

Jövőre egyébként az önkormányzat intézményeiben hozzávetőleg kétszázmillió nagyságrendben végeznek vagyonvédelmi és állagmegóvó felújításokat, valamint energiahatékonyági beruházásokat, és a már említettek mellett két további kiemelkedő fejlesztése lesz, az egyik az Esküvő közti Mese Tagóvoda és a Tüzér utcai Prevenációs Központ teljes körű „újraszabása”, összesen csaknem nyolcszázmillió forintért. ●

SZOMSZÉDSÁGOK

Építészeti értéktár a budafoki piacon

szöveg: Somogyi Krisztina, fotó: Kertész András és Tóth Attila

A Leányka utca, a Városháza és a vasút által határolt területen, a hajdani piactéren épült meg a Budafoki Szomszédok Piac, amely jól átgondolt térszervezésének és az épület kiváló építészeti minőségének köszönhetően – elsődleges funkcióján túl – az új városközpont kialakulásának katalizátora lehet. Helyi közönséget vonzó, a kerület identitását és a városrész központját erősítő építészeti beavatkozás született, amelynek hatása érzékelhetően kihat Budafok egész életére. 2016-ban a Budapesti Építész Kamara Nívódíjában részesült. A vezető tervezővel, Kertész Andrással beszélgettünk.

– *Legismertebb munkád ebben a műfajban a Fehérvári úti Vásárcsarnok. Vonzódsz a piacokhoz?*

– Az építész elképzelése, saját becsvágya nem érdekli az embereket, ellenben a végtermék, az épület igen. Piacot tervezni népszerű dolog, mert az emberek szeretik. Szeretjük az élelmiszereket, a zsidóvásár hangulatot. Emberközeli helyzet. Külföldön is kedves időtöltésem ott forgolódni. De általában is úgy látom, hogy turistaként sokakat érdekel, hogy milyen a helyi változata. Ugyanakkor sokáig nagyon kevés épült Magyarországon. Budafok országos tervpályáza-

ton kereste a megoldást a magáéra még a válság előtt, 2009-ben. Nagyon megörültem a kiírásnak. Sokat dolgoztunk vele. Nyertünk, egy egészen más tervvel, mint ami végül megépült. Bár a felvetés lelke hasonló, külsőre egészen más volt a megjelenése. Nagyobb és összetettebb a funkcionális tartalma is. A válság alatt sokáig nem történt semmi, közben kissé formálódott az önkormányzat szándéka és a mi gondolataink is. Úgy gondolom, hogy nagyon jól tett a projektnek s a területnek is, hogy a program és az épület is kisebb lett.

– *Mi a lényege, a sajátossága?*

– Budafokot önálló kis településnek látom. Bár Budapest XX. kerülete, a helyieknek hallatlanul erős, önálló az identitásérzete. Ezt kell megfogni, erősíteni. A kisvárosias hangulat fontos. A kulturális gyökerek, a hajdani város nyomai a maguk összevisszaságában is érzékelhetők. Amikor a tér előző állapotait tanulmányoztuk, azt, hogy mi volt ott korábban, kiderült: több száz évre visszamenőleg piac működött azon a helyen. Csodálatos fotókat találtunk, érthető, hogy az emléke beégett az emberek tudatába. Az előképek látán erősödött meg az az elképzelésünk, hogy egy kisebb léptékű épületre van szükség. A piacozás azonban változott is az elmúlt évtizedekben: bár hangulatos, amikor sátrak alatt sétálva válogatja az ember a portékát, de hosszú távon nehéz így az üzemeltetés. A higiéniai elvárások is mások ma. A spontán alakuló, nőtt „uzsi-muzsiban” is van szépség és jó a hangulata, de a ma elvárt komfort ennél nagyobb. Finom egyensúlyra törekedtünk a kitelepülés szabad piac és a zárt, tehát épületen belül működő vásárcsarnok között. Az épület számunkra keret, ebben kell kialakítani a hagyományos hangulatot.

– *Az épület az előtte lévő térrel alkot egységet. Volt szándék arra, hogy kiüntetett vásárnapokon vagy ünnepek alkalmával a funkció benépesítse?*

A Budafoki Szomszédok Piacának főbejárata az új térre nyílik

– Az első pályázat során, de a megvalósult épület egyik állapotában is „L” alakú volt, azaz a Városháza felőli oldalon lezártam volna a teret. A térfalak ezen az oldalon nem zárnak eléggé, pedig kompaktabb módon kellene a helyet megfogni. Ez az elgondolásunk nem ment át, de talán sikerül majd egyszer. A kerttervező *Torma Saroltával* sokat beszélünk erről a kérdéstről, ám a növényeknek idő kell, hogy felnőjenek, most még egy kicsit üres ez a terület. A meg nem valósult verzióban a piac erőteljesebben tudott volna kivonulni a térre. Persze programok és vásárok most is vannak ott, ugyanakkor a hagyományos kispiac–nagy piac helyzet nem jellemző. A mostani sokkal inkább díszter, ami azt is jelenti, hogy kicsit félve mennek át rajta az emberek. Be kell még lakni, ehhez idő kell!

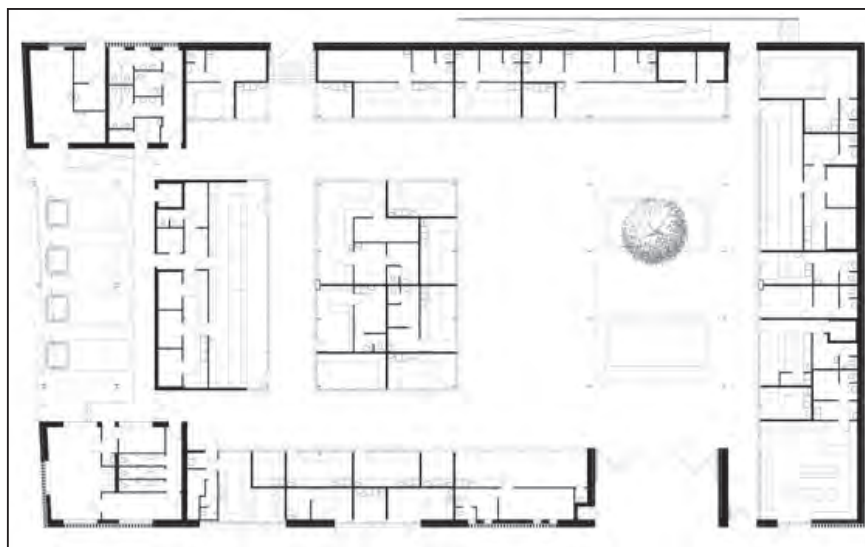
– A közelmúlt két neves példája Budapesten egészen más elgondolást tükröz egy ilyen kereskedelmi intézmény megjelenéséről. *Cságoly Ferenc* és az Építészstúdió *Fény utcai piaca* díszkrét, neutrális, funkcionális háttér. Ellenpéldaként *Rajk László Lehel téri munkájának* már az építészeti látványa önmagában is zsidobongó nyüzsgés. Te is visszafogott színvilágú, kifejezetten nyugodt házat terveztél.

– Nagyon sok mindennek kell keretet adni az épülettel: részben le kell fedni a helyet, mert az esőtől védeni kell, de nagyon jól kell tudni szellőztetni is. A természetes megvilágítás szintén nagyon fontos. Szerintem azért előny, ha a megjelenés neutrális marad, mert így jó háttérrel tud adni a színes, szagos árukínálatnak. A nyüzsgést nem fokoznám tovább építészeti eszközökkel.

– **Voltak fontos példáid, előképek?**

– Ahogy említettem is már, mániákus piacjáró vagyok. Főleg a spanyolok tudnak erről sokat – ott értettem meg a lényegét, persze az ott látottakat adaptálni kell a magyar klimatikus viszonyokhoz. Sokan mondják, marketingesek például, hogy az útvonalak pontos megtervezése és jelölése az egyik központi kérdés – én ezt nem érzem elsődlegesnek, az építészeti buroknak azonban megfelelő komfortot kell adnia. A

A piac alaprajzáról leolvasható, hogy a boltok jó léptékű belső udvart kereteznek

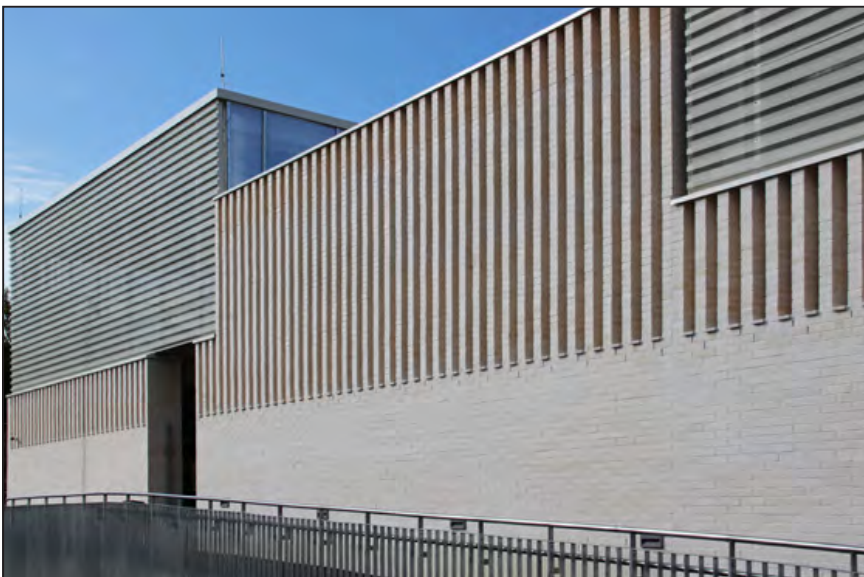

Trapéz lemez és téglafal, avagy hagyományos és új eszközök izgalmas játéka

Az épület hátsó, zártabb, parkolóra néző oldala esti megvilágításban

Terv: Kertész András Tibor DLA, Juhász Kristóf, Klopp András, Gál Róbert / Avant- Garde Építész Stúdió Kft.

„ház a házban” elv, azaz a nagy nyitott csarnok alá szervezett pavilonok elrendezésénél az építészek még nem találtak ki jobbat. Ha megnézzük a Les Halles-t Párizsban vagy a 19. század nagy bevásárlócsarnokait Európában, ha felidézünk *Petz Samuét* Pesten, mindenütt arra jöttek rá, hogy a nagy légtérrel belül elhelyezett kisebb pavilonok rendszere az ideális megoldás. Ennek nagyon egyszerű, praktikus okai vannak: sok levegőre, így nagy, tehetetlen légtérre van szükség, ami térérzetet is ad a sok sűrűn pakolt árufelület köré. Ez a nagy tér fogadja be az üzleteket, amelyeknek azonban más és más a belső funkcionális igénye: így például az egyiket szélsőségesen hűtik, amikor a másikat már fűtik. A piac belső tartalma nagyon változó – ezt a pavilonok sokfélesége tudja jól kezelni. A téri szituáció az, amit kellemesnek vagy kellemetlennek érez az ember. Ha túl van dimenzionálva, az sem jó: a hely nem belakható, elveszti emberi léptékét; ha alulméretezték, akkor pedig szűkösnek, nyomottnak érezni. A fizikai közérzet alapvető fontosságú. Ha az ember fázik vagy éppen nagyon melege van, ha fűtől a szél, a hely nem működik. Ennél a háznál a léptéket sikerült jól eltalálnunk, az üzletek méreteit és az épület magasságát, a belső utak méretét. Van hová kipakolni az árut, de nem kell túl nagy utat megtenni, hogy vásárlóként beszerezzük, ami kell. A dimenziókat sokszor módosítottuk munka közben is. Emlékszem, hogy már megrajzoltuk az engedélyezési tervet (tehát az épület egésze összeállt), amikor egyik reggelre virradóra arra az érzésre ébredtem, hogy szükséges lenne egy métert emelni fölfelé az egész házon. Iszonyatos hajrában újrarájzoltuk a kollégáimmal, és nagyon boldog vagyok, hogy megtettük, mert ma már egyértelmű, hogy erre szükség volt.

– *Hogyan született az épület formája, a különböző kockák játékos elrendezése?*

– Erősen vonzódok a struktúrákhoz: keresem a házaim tervezése során, ha rátalálok, megnyugszom. Olyan gondolati logikáról beszélek, ami rendszert ad a tervezésnek, és amit lekövet a forma is. Persze a helyénvalóság fontos. Az erőltetett struktúrák kényszerzubbonyként működnek, ellenben a jól eltalált struktúra olyan, mint egy testreszabott öltöny.

– *A külső megjelenésben – és ezt a Nívódíj odaítélése kapcsán is megjegyeztük – megkapó az épület megjelenésének finom*

kettőssége. A fehér tömb egyszerre elegáns középület, de nem magasztos módon, hanem egyszerű, a piachoz jól társítható, akár ipari anyagokkal kialakítva. Ez a kettősség mennyire volt szándék?

– A legnagyobb feladat éppen ennek az általad említett kettősségnek a megfogalmazása volt. Elég hamar eldöntöttem, hogy szerelt szerkezetet alkalmazunk. A téglafal külső burok, belül acélszerkezettel. Nagyon egyszerű anyagokat akartam használni: a perforált trapéz lemez ilyen. Jó választás és nagyon szép a megjelenése a téglával kombinálva. A kettő között érdekes feszültség alakul ki. A téglának hagyományos, közismert struktúrája van, ami nagyon szerethető, a trapéz lemez struktúrája új, szokatlan. A téglát telibe kifugáztam, s homogén az épület színezése. Ezek az apró döntések meghatározó fontosságúak. A fal összehatása nagyon lényeges, ebben a fuga kérdése is alapvető. A ház megjelenésében kissé nyers szeretne lenni, ennek része, hogy az acélszerkezet csomópontjai látszanak. Ez nem egy szofisztikált ház. Ez egy piac. A történelmi épületeknél is jellemző ez a kettősség: a Nagycsarnokban is a középületi művesség találkozik a nyers ipari elemekkel.

– Érdekes az épület fehér színezése.

– Jólesett, amikor *Turányi Gábor* azt mondta, hogy szerinte a Budafoki Piacot egyszerre jellemzi harmónia és diszharmonia, amit a trapéz lemez és a téglával együtt ér el azáltal, hogy nagyon hasonló a színük, de struktúrájukban, megjelenésükben nagyon különbözőek. Ettől izgalmas. Én is úgy gondolom, hogy ha különböző színűre festettük volna a két felületet, akkor ez a hatás odavész. Azért említem ezt, mert többeknek erős szándéka volt a színezés.

– A helyről is érdemes beszélnünk egy kicsit. A Csarnok mögött húzódik az a hatalmas fal, ami leválasztja a várost a Duna mellett dél felé vezető, többsávos úttól. Egyértelmű volt, hogy az épület ennek a nagy falnak fordítja a hátát és a tér felé nyit?

– Nagyon kemény adottság ez a fal. Budafoknak általános problémája, hogy sztráda szakítja el a Dunától. Számos elképzelés, törekvés van arra, hogy miként lehetne a városrészt kinyitni a folyóra. Én pragmatikusan álltam a kérdéshez: ott van ez a fal, és nem hiszem, hogy a helyzet változni fog. A piac egyfelé fordul, a háta zártabb, ott csak a parkolók találhatók. Ez az adottság. Építésként az ilyen helyzetet nem szeretjük, de nem lehet vele mit tenni. Számomra sokkal fontosabb kérdés, hogy a téren lévő házak-

Az építészet csak a keret, az épületet a sok árus, termék és a vásárlók teszik piaccá

nak mi lesz a sorsa. Áll itt *Jurcsik Károlynak* egy áruháza, ma kínai boltok vannak benne. Sajnos nagyon méltatlan az állapota. Sárga mészhomok téglaeépület, és bevallom, a világos téglagondolatát ez a megoldás ihlette a tervezésünk során. Abban bíztam végig, hogy ha sikerül egy olyan piacot és teret csinálni, ami megemeli a környék színvonalát, akkor ez az általam nagyra tartott ház is elkezd új életet élni. A tulajdonos valami keveset érzett is a megváltozott helyzetből: az épületet kifestette. Az is igaz, hogy az áruháznak a hátsó felét látjuk a tér felől: elgondolkodtat, hogy miként lehetne újra helyzetbe hozni az épületet, megteremteni, hogy a térrel is tudjon kommunikálni. Talán megoldható lesz. Sajnos úgy tűnik ugyanakkor, hogy a hajdani mozt nem fogjuk tudni megmenteni, pedig sokat foglalkoztunk ezzel is. Szerintem kulturális tartalomra és civil közösségek találkozására tökéletes, meg lehetne nyitni a térre. El fogják bontani. Na-

gyon sajnálom. Hiszen a piac életet vonz ide, a tér jól működik, de számos lehetőséget rejt még az ott lévő épített örökség.

– Piacotok a Tér-Köz Pályázat nyertes terveként valósult meg. Mi jelentett számokra ez a program?

– Első ismertetése során nagyon fontosnak tartottam a főváros és az akkori főépítész, *Finta Sándor* elképzelését. *Deák Krisztinával* együtt sokat tettek azért, hogy a manapság kihasználatlan és méltatlan állapotban lévő terek új tartalmat, értelmet, lehetőséget kapjanak. Némi értékötöbbit hozzáadással újra használhatóvá lehet tenni ezeket a helyeket. A Tér-Köz pályázat szerintem erre a civil használatra volt kihegyezve. A piac tervezése kapcsán megadta az alaphangot: az épületet arra akartuk tervezni, ami az ittlévőknek éppen kell. Nem akart nagyobb lenni, nem akart több lenni. Nagyon örülök, hogy ennek a szemléletnek sikere lett. ●

Szabad szellőzés és az esőtől, tűz naptól való védettség: a működés legegységibb feltételei

Az oldalt szerkesztette a Budapesti Építész Kamara

VILÁG VÁROS

Le kell szállni a magas lóról!

Tosics Iván

A pénzügyi válság a legtöbb európai városban erősen érinti az önkormányzatok költségvetését. Legsürgősebb igényként a szolgáltatások átalakítása merül fel. Kevesebb pénzből már nem lehet a régi szintet fenntartani, választani kell a tartalom csökkentése vagy a szolgáltatás más módon való megszervezése között. Utóbbi azt (is) jelenti, hogy az önkormányzat visszalép a közvetlen szolgáltatás-nyújtó szerepéből egy közvetettebb, szervező szerepkör felé, bekapcsolva az NGO-kat, a civil szférát, lakosságot. Másképpen fogalmazva „leszáll a magas lóról”, és a többi szereplővel egyenrangúvá válna segíti a folyamatokat.

A görög városok vannak a változások élvonalában – kényszerűségből, mert itt a legsúlyosabb a krízis. Kavala 2012-ben nyitotta meg első szociális gyógyszertárát. A válság okozta elszegényedés következtében a lakosság jelentős része a legalapvetőbb gyógyszereket sem tudta megvásárolni. Orvosok, gyógyszerészek és önkéntesek segítségével alakították ki az új szolgáltatást, egy addig üresen álló boltot adva át erre a célra. Az önkéntesek begyűjtötték a felesleges gyógyszereket, a gyógyszerészek ezeket átvizsgálták, és a még alkalmasak az orvosok felügyelete mellett azoknak jutnak, akik egyébként nem tudnának fizetni.

Szolgáltatni ésszerűen s takarékosan

Hasonló alapelven működik az Athén melletti Keratsini város szociális hallelátó boltja. Itt is az önkormányzat által

rendelkezésre bocsátott helyiség jelenti a kiindulópontot. Önkéntesek egy csoportja gyűjti össze a napi halpiacon eladatlanul maradt árut, azt a rászoruló családok számára átadható csomagokba rendezik. A város legszegényebbjeinek listájából felhívják annyi családot, amennyit a napi készlet lehetővé tesz – így a rászorulóknak sorban állás nélkül jutnak a friss halhoz, ingyen.

Bristolban a városi önkormányzat egy szociális városi kert létrehozásával reagált a növekvő elszegényedésre. Egy városzéli, üres, önkormányzati területen alakították ki egy szociális NGO segítségével, munkanélküliek, drogosok, mozgássérültek és más hátrányos helyzetű emberek jönnek ide dolgozni. Munkájukért cserébe kuponokat kapnak, ezeket beváltva részesülnek a terményekből.

Brémában az önkormányzat egy NGO-val kötött megállapodást az üresen álló

épületek és területek átmeneti hasznosítására. Az innovatív és lelkes fiatalokból álló kis szervezet sok olyan ingatlanra talált érdeklődőt, amelyeket az önkormányzat lebontásra ítélt vagy üresen hagyott volna. Ilyen példa a húsz éve egy udvar lefedésével kialakított belvárosi bevásárlóközpont, amely soha nem működött igazán jól, és az utóbbi években teljesen üresen állt. Ennek tervezett lebontását sikerült elkerülni az üzletek innovatív bérbeadásával. Az átmeneti hasznosítások egy része egyúttal szociális célokat is szolgál, mint azt a képeken látható két átmeneti jelleggel kiadott üzlet (használt ruha, csináld magad kávézó) is bizonyítja.

Tervezés és kormányzás: másként

Ezek a példák, de a korábbi cikkekben bemutatott esetek is azt illusztrálják, hogy innovatív megoldásokkal lehetséges a válság negatív hatásait elkerülni, vagy

Keratsini város szociális hallelátó boltja (az önkormányzat épületének utcafrontján) és az ott dolgozó önkéntesek

Szociális városi kertet alakítottak ki Bristolban mozgássérültek és hátrányos helyzetűek bevonásával

legalábbis enyhíteni. A kulcs a közösségi tulajdonban lévő ingatlanok (utcák, terek, épületek) újszerű hasznosítása, amely különbözik a privatizációtól, de az önkormányzati tulajdonlás hagyományos formáitól is. Ezeket az ingatlanokat 'commons'-ként értelmezve lehetővé kell tenni fenntartható és mindenki által hozzáférhető hasznosításukat a városlakók által igényelt és megszervezett módon, olyan formákban, amelyek egyaránt elnyelik a kizárólagos állami, illetve piaci hasznosítás csapdáit.

Európa leginnovatívabb városai a fentiekhez hasonló konkrét projekteken túlmenően szervezési, menedzselési és radikális várospolitikai megoldásokkal is elősegítik a fejlesztés kooperatívabb és igazságosabb, befogadóbb formáinak terjedését.

A hollandiai Amersfoort azt is felismerte, hogy az új megközelítés sikere érdekében elkerülhetetlen az önkormányzati dolgozók továbbképzése. A hagyományos irodai mentalitással szemben a tréningeken a hálózatokkal való kooperáció, a különböző szereplők megértése, a folyamatok terelése szerepelnek hangsúlyosan. Az alkalmazottaknak szerénynek, nyitottnak, kíváncsinnak, megközelíthetőnek, kezdeményezőnek, felelősségvállalónak kell lenniük. A polgármester arra ösztönzi őket, hogy minél kevesebb időt

töltsenek az íróasztaluknál, ehelyett járják a települést, beszéljenek a lakókkal, civil szervezetekkel, vállalkozókkal.

Antwerpen a várostervezési módszerek megváltoztatásának egyik úttörője. A LageWeg vegyes használatú terület, amelyen lakóházak mellett lerobbant és jórészt üres ipari épületek is vannak. Első lépésként magáról a tervezési eljárásról konzultálnak az érintettekkel. A megalapodás után minden szereplő maga tervez, a város pedig koordinálja és tereli a folyamatot. Ebben a kölcsönös tanulási folyamatban kell az ipari épületek és üres területek tulajdonosainak, két iskolának és mintegy 150 helyben lakónak kölcsönösen elfogadható kompromisszumra jutnia. A város tehát nem maga készíti a tervet, hanem az érdekeltek bevonását és elképzeléseiknek az egyeztetését ösztönzi a közösségi érdekek hangsúlyozásával és az átmeneti hasznosítások lehetőségeinek felvetésével.

Athénban diákok foglaltak el egy parkot, mielőtt azt parkoló-területté alakították volna. Az önkormányzat a foglalás ténnyét elfogadta, és most a környéken élők közössége működteti a területet, kulturális és közösségi programok szervezésével. Hasonló folyamatok másutt is lezajlanak, Rómában például egy évek óta üresen álló színházat foglaltak el művészek, diákok és a környéken lakók, megnyitva az

épületet mindenki előtt, megakadályozva ezzel a privatizációt.

Az olasz Reggio Emilia különösen innovatív, ha lerobbant területek kezelésére új módszereket kell találni, mert az önkormányzat anyagi lehetőségei elfogytak a hagyományos város-regeneráció folytatására. Egy barnamezős területen, ahol sok bevándorló is él, kölcsönös bizalom alapuló szerződést kötöttek a területen már régóta működő civil szervezetekkel. Ők tudják a legjobban, mik a helyben élők igényei, és milyen kihasználatlan potenciálok állnak rendelkezésre, üres területekben és az ott lakók képességeiben egyaránt. Egy új helyi rendelet ezért lehetővé teszi üres ingatlanok átmeneti hasznosítását, a tulajdoni viszonyokra való tekintet nélkül. Ez pályázati felhívásokon keresztül történik, amelyeket a tulajdonos és mások is megkapnak. A legjobb elképzelések (kulturális, közösségi helyek, bevándorlók által üzemeltetett boltok) átmeneti használati lehetőségekhez jutnak, méltányos bérleti díj fejében. Az önkormányzat felügyeli a folyamatot, és a legtöbb ügyosztály (oktatási, városfejlesztési, egészségügyi, kulturális, bevándorlási, szociális) aktívan részt vesz benne.

A már említett brémai példában a városi önkormányzat többéves szerződést kötött a ZZZ nevű NGO-val üresen álló épületek és területek felkutatására és átmeneti hasz-

Bréma Lloydhof bevásárlóközpontjának ideiglenes hasznosítása használsruha-bolttal és csináld magad kávézóval

nosítására. A kölcsönös bizalom alapuló kapcsolat eredményeként európai szinten is elismert eredményeket értek el, olyanokat, amelyekről a tisztviselők korábban álmodni sem mertek volna. A több száz sikeres projekt között van a használaton kívüli teher-pályaudvar szinte teljeskörű átmeneti hasznosítása kreatív szolgáltatásokkal és üzletekkel, jelentős számú új munkahelyet is teremtve.

A legtöbb esetben az új várospolitikai törekvéseknek határozott politikai irányultságuk is van, a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentésére. A legismertebb példák Spanyolország nagyvárosaiból (Barcelona, Madrid, Valencia) származnak, ahol 2014-ben a nagy pártokhoz képest alternatív polgármestereket választottak meg. Talán a legismertebb közülük Barcelonáé, *Ada Colau*, akinek a programjában harminc olyan sürgős tennivaló szerepel, mint az alapvető jogok biztosítása, munkahely-teremtés, a bankokkal való megegyezés a kilakoltatások megállítására és a bankok által megszerzett üres lakások megfizethető béren történő kiadása. Első lépésként a polgármester fizetését a korábbiak negyedére csökkentette, és megszüntette a hivatali autók használatát.

Az újfajta várospolitika egy fontos eleme a város tulajdonában álló üres területek felhasználása, hogy a rászoruló lakáshoz juthassanak. Erre is Barcelonában

van jó példa, a „szövetkezeti lakáshasználat” bevezetése. Ezek igazi szövetkezetek abban az értelemben, hogy a lakásokhoz jutó családok nem válnak tulajdonosá, 60 évben maximált lakáshasználatot szereznek, amiért moderált használatbavételi díjat és a piacinál alacsonyabb bérleti díjat fizetnek. Az ily módon hasznosított ingatlanok nem követik az inflációs értékelkedést, azaz hosszabb távon is megfizethetőek maradnak.

Bologna az első olyan európai város, amely törvényi garanciát vállal a lakói elképzeléseinek figyelembevételére. A 2014-ben elfogadott törvény új kapcsolatot jelent a vezetés, az aktív városlakók és az ingatlantulajdonosok között, a közösségi és (bizonyos feltételek között a magántulajdonú) ingatlanok „közös és megosztott használatára” irányában. Eddig több mint száz, ebben a szellemben fogant projekt valósult meg.

Erőből? Nem fog menni...

A röviden bemutatott, az erősödő krízis és a hagyományos demokratikus intézményekkel való fokozódó elégedetlenség körülményei között kialakult innovatív elképzelések mind vegyes modellek, nem követik sem a tiszta piaci, sem a tiszta állami megoldásokat. Az ilyen új, akár felülről, akár alulról jövő kezdeményezések nagyon fontosak az európai országok és

városok növekvő „demokrácia deficitjének” kezelésében.

Ahogy a példák mutatják, a helyi önkormányzatoknak sok lehetőségük van a pénzügyi krízis következtében kialakult kedvezőtlen tendenciák megváltoztatására. Ennek kulcsa a lakosokkal, civil és piaci szereplőkkel való viszony új alapokra helyezése, az üres területek újfajta hasznosítása és a szolgáltatások innovatív megszervezése alapján.

A példák arra intenek, hogy az önkormányzatoknak nemcsak engedniük kell az „alulról jövő” új típusú elképzelések érvényesülését, de maguk is aktívan kell fellépjenek ilyenek kezdeményezésére.

A mai magyar helyzet sajnos nem kedvez a fenti tendenciák érvényesülésének. Alulról jövő kezdeményezések még csak lennének, és sok a példa innovatív civil és lakossági elképzelésekre. A kormányzati és az önkormányzati szféra azonban a legkritikább esetekben együttműködő, arra pedig szinte egyáltalán nincs példa, hogy kezdeményezően lépjenek fel új kooperációk kialakítására.

Amíg az uralkodó tendencia az erőből politikázás, a lakossági konzultációk nélküli projekt-tervezés és a végrehajtás mindenáron, minden ellenkezést legyűrő megvalósítása, addig esély sincsen a bemutatott példákhoz hasonló innovációkra, és a helyi demokrácia erősítésére Magyarországon, Budapesten. ●

TERESEDÉS

Szindbád asztalánál

Csontó Sándor

Kelták, római provincia, honfoglaló magyarok, királyi, egyházi és grófi birtok, a sváb braunhaxlerék, kert- és szőlősgazdák, majd az ipartelepnek munkáskolóniai és a polgárság – no meg a zsidóság, boltostól a gyárosig – mind együtt tették olyanná Óbudát, amire ma is büszkéek a helybéliek. A lokálpatriotizmus lehet a legnagyobb erejük, hiszen ebből erednek szívós gyökereik a Via Principalis és a Via Praetoria metszéspontján. Ez ma a Szentlélek tér és a Fő tér, Óbuda origója. Rezervátum, sziget és szellemi agora.

Régóta nem döcögnek villamosok az alacsony házakkal szegélyezett szűk és kanyargós utcákon. (Máshol mára szerencsére újból egymásba fonódnak az alacsonypadlósok.) Hírmondó is alig maradt a hamisítatlan, régi, kisvárosi hangulatból. Mert eltűntek a kiskocsmák, a fröccsözgető hajógyári melósok, a földszintes, hosszú udvarokon trécselő asszonyok, a lányokért vetélkedő, szabadnapos, duhaj matrózok, az épületek kétharmada, a gyárak és üzemek garmadája. Elfújta a Duna felőli hűs szellő a *Goldinger Márton* Központi kávé-

házából kiszűrődő tangóharmonika-dallamokat is. A híd – amire oly régen és annyira vágytak – valósággal kettészelte Óbuda szívét, s azóta egyfajta katéterként vitt új keringést a harmadik városrészbe. De el kell ismerni, hogy az „irmagra,” ami megmaradt, arra nagyon vigyáznak.

A főtér mai arculatát meghatározó neobarokk homlokzatú Városháza (Óbuda-Békásmegyer Polgármesteri Hivatala) helyén korábban egy emeletes polgárház állt. Az épület eredetileg magánhasználatra emeltetett, de idővel már annyira rozoga

lett, hogy több helyiséget közbiztonsági szempontból le kellett zárni... „ezen épület már a priori nélkülözötte azon szolidaritást, a mi a középületek biztosságának alapfeltételét képezi.”

A gyarapodó óbudaiaknak szükségük volt egy nagyobb és korszerűbb városházra, amire ezt a telket szemelték ki. A régi prefektúra (Fő tér 4.), a copf-klasszicista stílusú gyönyörű sarokház – megújítása és földszintes szárnyának elbontása után – 2010 júliusáig a Kun Zsigmond Lakásmúzeumnak adott otthont.

Sebestyén László camera obscura felvétele

A pazar székház, amely ma is szolgálja a helybélieket, *Barcza Elek* (1853–1913) fővárosi mérnök, tanácsnok tervei szerint 1906 végére készült el. Igaz, talán a lépten-nyomon felbukkanó régészeti leletek miatt is, némi csúszással. Az építkezésnél került elő egy szép oltárkő Jupiter és Juno tiszteletére feliratozva. Nem csoda, hiszen a környéken szinte minden kapavágás után hasonló leletek kerültek elő a földből. Például *Frei Mihálynak* a Csiga-hegy táján fekvő földjén egy feliratos kő, *Kreutzerl Lipót* szőlőjében hasonlóképp – *Jovi optimo maximo Ulpius Romanus Veteranus legionis II-dae* –, de *Papp György* Nyár utcai házának kertjében és *Schenk János* szőlősgazda, Szőlő-utca 515. sz. alatti telkén szintűgy. Mivel a kitűzött időre nem készülhetett el a harmadik kerületi előjáróság épülete, 1906. november 1-ig tovább használták az óbudai katonai ruhatár épületét – írta a Pesti Hírlap még az év júliusában.

A „ruhatár” a 18. század közepére gróf *Zichy Péter* majd fia, *Miklós* kezdeményezésére építtetett impozáns Zichy kastély volt. Mesebeli épület lehetett volna,

de teljes pompájában szinte sosem díszlett, pedig *Mária Terézia* is megtisztelte látogatásával. Állami kézbe kerülve nem becsülték sokra, ruharaktárnak, dohányraktárnak, szűkségszállásnak használták, majd a HÉV is kiharapott belőle egy darabot. A részben helyreállított Zichy-kastélyba 1974-től költözhetett be a kultúra: ma a Kassák, az Óbudai, és a Vasarely Múzeumnak ad otthont. Udvarán tavasztól-őszig városzerte népszerű rendezvényeket, koncerteket, filmvetítéseket rendeznek.

Emlékezhetünk a Térszínház remek előadásaira a nyolcvanas évek közepén – *Weöres Sándortól* a Holdbeli csónakra gondolok most –, amely az igaz szerelem és boldogság iránti vágyódásról, az útkeresésről szól. Mindnyájan útkeresők vagyunk. Vannak, akik egész életükön keresztül, és persze a többiek is, maximum nem vállalják be.

Nem hiába váraкоztak majd három évtizedet a szomszédban az esernyős leányok (alkotó *Varga Imre*), mert eljött értük a legendás hajós. (Ikertestvéreik Siófokon még reménykednek egy hí-

res kliensben.) Szindbád asztala mellett (alkotó *Szanyi Péter*) működik az Esernyős szolgáltató komplexum, amelynek megújult szárnyában alakították ki nemrég a Szindbád Közösségi Iroda és Rendezvényteret. Ez a kerület első közösségi, coworking irodája, ami minden igényt kielégítő megoldást kínál a sikeres és költséghatékony munkavégzéshez. Amihez persze elengedhetetlen a jó, specialty kávé.

S lüktet az élet amodaát, a Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeumban, az Óbudai Társaskörben, a Kiscelli Múzeumban, a Mókus, a Kéhli, s még odébb a volt Sipos és a Kerék vendéglőkben is.

Mondom, vigyáznak itt az őrmelegre. Jó mostanság harmadik kerületinek lenni. A fővárosiaknak BUDAPEST folyóirata van, Óbudának Anziksza és mázlija. Mert ez a legjobb magazin a városban, köszönhetően a két szerkesztő legionáriusnak (*A. Horváth András és Víg György*). Ide lehet írni, tán azoknak a tollforgatóknak is, akiknek az utóbbi időben orvul a szívébe mártották a pennát, avagy kicsavarták kezükből a klaviatúrát. ●

Simplicissimus Budapestje

BEVEZETÉS A KORSZERŰ SZNOB- ÉS HEDONIZMUSBA, VALAMINT AZ ALKALMAZOTT EMBERLESÉS TUDOMÁNYÁBA

Sanghaji kaland a váltó nélküli közbiciklivel

Simplicissimus Sanghajban járt. Kifagattam, mit irigyl a hatalmas városból, amelynek lakossága mint két és fél Magyarország, ahol már több a felhőkarcoló, mint New Yorkban. Nem volt nehéz kiszedni belőle, azonnal rávágta: a MoBike közbicikli rendszert irigyl nagyon – itt érzi, hogy az utolsókból lehetnek az elsők, és Budapest ezt nem használja ki eléggé.

Az idén nyáron üzembe helyezett MoBike rendszer tízezer járművel indult. Fantasztikusan gusztusos biciklik. Használatuk igen olcsó: ebben a nagyon drága városban fél órára egy jüan, azaz a pillanatnyi árfolyam szerint úgy 42 forint. Letét is szükséges. Ez 300 jüan, mintegy 12 és fél ezer forint. A külföldieknek útlevélkép kell, 24 óra alatt regisztrálják az embert. Hanem a legnagyobb újdonságot még nem is mondtam. A MoBike-nak nincsenek dokkoló állomásai. A bringákat bárhol az utcán fel lehet venni és ott lehet hagyni. Egy mobilalkalmazás mutatja meg, hol vannak éppen a városban szabad járművek, amelyeket maximum 15 percre le is foglalhatunk. (Nehogy már elvigyék az orrunk elől, mire odaérünk.) Mindezt nagy lelkesedéssel előadtam mérnök végzettségű volt osztálytársamnak, Kosarasnak is. Láttam hogy kattog az agya, és valami nem tetszik neki.

– Csak nem azt akard mondani, hogy nem jobb rendszer a MoBike, mint a BuBi és lyoni, párizsi előképei? Hiszen nem kellene költséges állomások és nem kell ide-oda szállítani a bringákat...

– Nem tudom hogy lehet az ilyesmit előre modellezni. Lehet hogy így is úgy is be kell avatkozni, mert esetleg túl messzire viszik ki a masinákat a város szélére, és ott kihasználatlanul hevernek napokig... Persze akkor még mindig be lehet avatkozni. De az állomások mellőzése jó ötletnek tűnik. Rugalmasabb szolgáltatást nyújt a felhasználóknak, az biztos. Persze a MoBike is az Uber majmolása révén jött létre. A kínai Uber egyik vezetője találta ki és hozta létre. Egyébként van hibája a szívszorítóan szép masináknak: nincs rajtuk se lámpa se sebességváltó, és az ülést nem lehet állítani. Egy Simplicissimus méretű embernek reménytelenül kényelmetlen. Viszont nincs rajta reklám.

Rosszul megválasztott szerda esti program

Azon az októberi estén egyszerre két, jónak tűnő programra is hivatalos voltam. Az egyik a súlyos testi hibás háziállatról elnevezett városi gerillapárt vezetőjével való zártkörű találkozóra invitált, a másik a *Tosics Iván* alapította Budapest Körbe, ahol ezen az estén a Corvin negyed sikerei és kudarcai kerültek terítékre.

Talán a sanghaji repülőút viselt meg, de másnap még túl sok volt nekem a viccpárt vezetőjének fapofával előadott monológja arról, hogy mit terveznek arra az esetre, ha bejutnak az Országgyűlésbe. A lényeg az volt, hogy szerinte egy pártnak, ha nincs többsége, akkor nem kell program, nem kell komolyan dolgoznia az őket oda küldő választókért. Megígérte, hogy betartják választási ígéretüket: minden képviselő hat hónap szabadságra megy...

Nem sokkal azután, hogy kedvetlenül hazaértem, már ott várt az emlékeztető a Kör egyik fenegyerekétől, az üzleti életből korán és sikeresen kiszállt nyughatatlan szellemű P-től, aki a vitát megelőző napon a Kör levelezőlistáján a Corvin negyedet leszólta, a szomszédos Ferencvároost ellenben feldicsérte. Ezzel meglehetősen vihart aratott.

A beszámoló, némileg rövidítve így szólt:

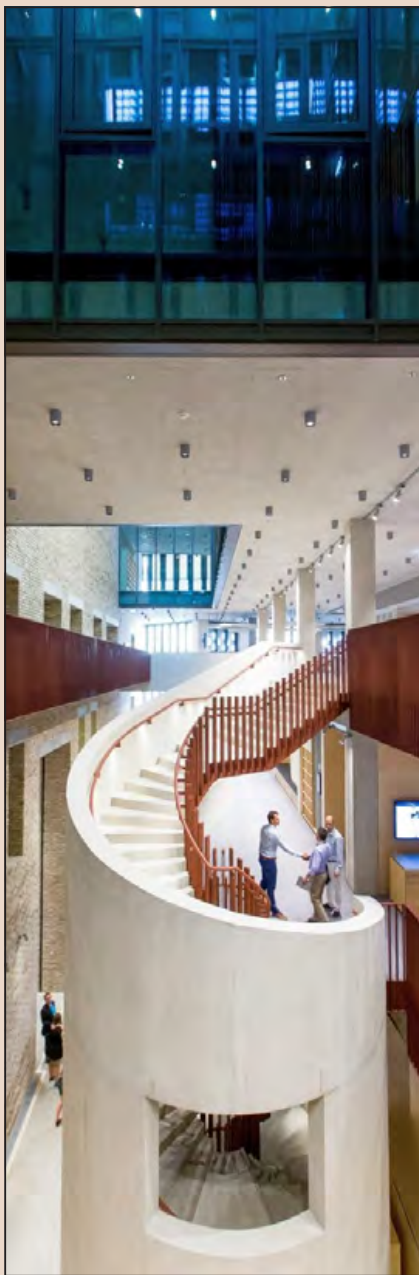
Szerintem jól sikerült ez az este. (...) Soha nem látott statisztikák kerültek elő, őszinte és önkritikus, ezért aztán hiteles elemzéseket hallhattunk, miközben feltárult egy ekkora projekt szervezésének, mint a Corvin negyed, heroikus erőfeszítése is.

A szociálpolitikai nézőpontú kritikusok – a két rokonszenves szociológus hölgy és Bódis Lajos, aki külön klasszist képvisel bírálatainak megalapozottságával és kerülhetetlen elviségével – az adatok hiányáról, és az összeférhetlenségről beszéltek. Sikerrel! (...) A kitelepítések (bocsánat a szóhasználatért) statisztikai pedig szintén önmagukat védték. Egy piaci alapon létrehozott lakópark (mert a Corvin-negyed ez, nem több, de nem is kevesebb) nem fog állástalan, pénztelen, tehát nem csak hogy vagyontalan, hanem hitelképtelen vásárlókra alapozni. Oda bekerülni tőke kell és egzisztencia. A lerombolt lakónegyed lakosainak elhelyezése pedig, a sajnálatosan csak most, erőteljes kérés, ha úgy tetszik, provokáció hatására megismert adatok szerint, még ha eseti hibákkal is, de korrekt módon történt.

NEM MINŐSÍTÉS, hanem műfaji különbség kérdése a Corvin-negyed (és nem az egész Józsefváros...) versus – a Corvin-negyednél jóval nagyobb – Belső-Ferencváros feljavításának különbözősége. (...)

Nos, tehát a Corvin-negyedben üzleti alapon létrehoztak egy ragyogó, fényűző, jól lakható, kényelmes, mert a tömegközlekedéshez és a vásárlási lehetőségekhez közeli, egyszersmind garázkapacitással bőven ellátott, tágas, zöld sétánnyal díszített lakoparkot. Itt kérem csak módos emberek lakhatnak, tehát szó sincs arról, hogy a negyed korábbi lakói előfordulnának a Corvin negyed újonnan épült lakásaiban. Nem, ők máshová kerültek. Jobb körülmények közé, mint ahol laktak, de nem ide.

A Ferencvárosban ugyanakkor (...) ha végigsétálunk a IX. kerületi Lenhossék tér, Gát utca, Thaly Kálmán utca, Tűzoltó utca vonalon, és a Viola utcát útba ejtve a Ferenc térre érünk, valódi, igazi, józsu szoci-

ális mixet élvezhetünk: cigányoktól német orvostanhallgatókon át, a negyedbe települt építészekkel, zsidó önkéntesekkel és látogatókkal (Páva utca...), és mindennapi kisbérőkkel egyaránt találkozunk. Százféle isteni bolt, petit kóceráj, a Trafó, a Noll Tamás tervezte Semmelweis Egyetemi Elméleti Épület, a mellette fekvő gimnázium, az azzal szemközti, Buenos Aires-i utcaképet idéző, sárga, eklektikus fallal elhatárolt óvodakert... Az egész egy csoda, a maga változatosságával, pergő, széles értelemben vett közép-európaiságával.

Ehhez képest a Corvin-negyed más. De számomra a mai este legfontosabb tanulsága az, hogy súlyos építészeti és városépítészeti problémái ellenére is vállalható és sikeres. Reméljük, lesz olyan, demokratikusan működő, kritikai erő, amely őszintén feltárja az ott létrehozott együttes építészeti és rendezési hibáit – ismétlem, a szociológiai oldalt illető intézkedéseket én elfogadom –, és a megnyitások, a magasságok, az illeszkedések és a homlokzatok területén szigorúbb, igényesebb és erőszakosabb lesz. Barátsággal, Pákozdi Imre

Amit elmulasztottam, az az összecsapó nézetek izgalma, az előadók személyes kisugárzása, leskelődés a város boszorkánykonyhájában. Ritka érdekes est lehetett. Megint megfogadtam, hogy el fogok járni a Budapest Körbe.

Rektoravatás a Közép-Európai Egyetem új szárnyában

Október 21-én nem két, hanem egyetlen, de kettős eseményre voltam hivatalos. A Közép-Európai Egyetem (CEU) új rektorát iktatták be, a sokoldalúan sikeres Michael Ignatieff személyében. A kanadai író, társadalomtudós, exképviselő igen jó benyomást tett rám, és ahogy meg tudtam ítélni, az egész illusztris közönségre. Ő volt az utolsó szónok, de előtte is rövid, frappáns, vicces beszédek hangzottak el. Közöttük az egyetem alapítója, a 86 éves Soros György is beszélt. Összeszedetten és jól, érződött, hogy szellemi energiája a régi, de fizikai ereje megfogyatkozott: akármilyen rövid volt a beszéd, sajnos ülnie kellett.

Ignatieff azt ígérte, hogy kitarja a kapukat az egyetemi együttműködések előtt. És valóban, ott ült a Corvinus rektora, és a társegyetem énekkara ajándékba hozott egy Kodály vegyeskarri művet. Egy roma alumna magyarul elszavalta József Attila Dunánál című versét.

A közönség fél szemmel az új termet kémlelte: a Nádor utca 13. és 15. alatt

ezen a napon adták át hivatalosan az elkészült két új épületet, amelyek a három ütemű campus-fejlesztés első részét képezik.

A pályázatra 79 terv érkezett, köztük sorompóba álltak a fölkerekesség legismertebb sztár-irodái is. A zsűri végül egy ír építészpár munkáját választotta ki megvalósításra. Sheila O'Donnell és John Tuomey már bizonyítottak más egyetemi fejlesztések terén is.

Pályázatuk jelmondata ez volt: „We want our new building to feel like it's made for Budapest and that it's part of the inherited cultural landscape of this city.” (Azt akarjuk, hogy új épületünkről érződjön, hogy ez Budapest számára épült, hogy ez része a város örökölt kulturális tájképének). Ehhez John Shattuck, az építkezést elindító volt rektor, aki jelen volt az ünnepségen, de figyelemre méltó módon nem kívánt beszélni, és akivel távozásokról, a ruhatárnál futottam össze, boldogan vigyorogva ezt mondta: „Azt akartam, hogy olyan épületeket tervezzenek, ahol el lehet tévedni. Sikertől, ugye?”

Szerencsére nem kell szavakba öntennem azt a végtelenül komplex, felemelő érzést, ami hatalmába kerített, amikor végigcsavarogtam az új épületeket. A régi és az új olyan különleges, szerves összeépülését tapasztalni, amit Budapesten nemigen. Itt nem biztonsági játékról van szó, hanem merész térformálási húzásokról. Nemes anyagokról, különleges átvágásokról, mindezt megkoronázza egy bámulatos tetőterasz, ahonnan egy új panoráma nyílik. Innét nem lesz nehéz megszeretni Budapestet a 110 országból érkezett diákoknak. Keressenek rá a következő szavakra a neten: „CEU Opens new Buildings”. Nagyon ügyes, két és fél perces videóban mesélik el a hatalmas átépítési munkát. (Készítette Végel Dániel). Az átépítés magyar társtervezője az M-Teampannon iroda, eddigi költsége húsz millió euró. A kivitelező a Market-Strabag konzorcium. A 2020-ra elkészülő II. ütem végén épül majd egy nyilvános passzázs az Október 6. és Nádor utcák között. Ugyancsak nyilvános lesz a két kávézó. Figyelemre méltó a máris üzembe helyezett „okos épületirányítási rendszer”, amely figyelmeztet az épületekben éppen tartózkodók számát, és ahhoz igazítva képes jelentősen csökkenteni a fűtési-hűtési szükségleteket. Az egyetem részéről a projektmenedzser Baross Pál volt. ●

FÉNYYIRDA

Titkos
udvarokSebestyén László
fotósorozata

Dívat volt valaha a képes újságoknál, hogy posztermínőségben adtak közre egy-egy felvételt, rendszerint valamely sztárról (akkor még így hívták a celebeket). Ezt a hagyományt újítjuk fel most, a magunk nyelvén fogalmazva persze: *Sebestyén László* felvételeivel. Fadobozos, lábon álló, fekete-fehér felvételekre alkalmas „Klősz”-kamerájával a pazar pesti és budai paloták udvarait örökítette meg.

VII., Klauzál tér 9. A Vásárcsarnoktól délre eső telek 1847-ben került annak az *Unger Henrik*nek (1809–1877) a tulajdonába, akinek a Múzeum körúton ma is álló átjáróházát *Ybl Miklós* tervezte. Az ingatlant Henrik halála után testvéreinek, *Klárának* (1798–1874) *Hupf Mihály* (1789–1838) városi szenátor-tól származó gyermekei örökölték egyenlő arányban. *Agoston* (1830–1887), *Mária* (1831–1890), aki *Ráth Károlynak* (1821–1897) az egyesített Budapest első főpolgármestérének a felesége volt, és *Adél* (1835–1908), *Fabriczius Károly* gyógyszerész özvegye. *Hupf Mária* két nap múlva eladta egyharmad örökrészét testvéreinek. *Agoston* halála után annak része a lánytestvérekre szállt. *Adél* a sajátját 1888. november 8-án 31 500 Ft-ért eladta *Lustig Dávid* pálinkamérőnek és nejeinek *Kanitz Teréziának*, akik fél év múlva a maradék egynegyed részt is megvásárolták *Ráthnétől*. Egy évtized múlva a 383 80/100 ölnyi fundust tanácsi határozat alapján két részre osztották. A nagyobb 242 négyszögölön egy év leforgása alatt készült el a *Lustig* házaspár háromemeletes bérháza az 1880-as évektől társult *Pichler József* és *Brezina Rezső* építőmesterek munkájaként. Az épület pincéjében raktárak és fáskamrák húzódtak, a földszinten négy bolt kapott helyet, a mosókonyha pedig felkúszott a padlástérbe. Az emeleti lakások mindegyikéhez tartozott fürdőszoba. *Brezina* édesapja és testvére is építészként tevékenykedett. *Rezső* (1865–1922) legtöbb alkotása az Erzsébetvárosban található, de ő jegyzi a dunakeszi városházát is. (H. V.) ●

NEKÜNK HARANGOZTAK

A Szilágyi Dezső térről Szemeretelepre

Bajkó Ferenc

A budai városkép egyik legmeghatározóbb eleme a Szilágyi Dezső téri református templom. Pest, Buda és Óbuda közül Buda volt az egyetlen város(rész), ahol a reformátusoknak még az 1880-as évek elején sem épült lelki otthona. 1885-ben döntött úgy a pesti anyagyülekezet, hogy ide segédlelkészt nevez ki. Első istentiszteleteiket a budavári evangélikus templomban tartották. S még ebben az évben elkezdődött a gyűjtés, 1889-ben véglegesítették tervezett helyét is, a választás – akkori névén – a Fazekas térre esett. Hasznosításába csak azzal a kikötéssel egyezett bele a főváros, ha parókia nem épül, és a megmaradt telekrészt parkosítják.

1890-ben az egyház pályázatot írt ki egy hatszáz fő befogadására alkalmas, román, gót vagy reneszánsz stílusú, ünnepi hatást keltő, ugyanakkor a református jellegzetes-

ségeket magában hordozó és mindemellett fűthető templomra. Három pályamű érkezett be, amelyek közül *Pecz Samu* neogót stílusban fogant alkotása nyerte el a megbízó tetszését. Pályaművének a „Pentagon” címet adta, mivel a templom alaprajzi elrendezése az ötszögön alapul. Dunára néző oromzos homlokzatával, gúlaszerű kupolájával és égbenyúló tornyával monumentális hatást kelt, ugyanakkor centrális térszervezésében kifejezetten református jellegű, így nincsen apszisa, hanem a gyülekezet, mint család ül körbe az Úr asztalát és a szószerket.

Az égbetörő toronyba harangokat is szántak, amelyek beszerzésének lebonyolításával magát az építész bízta meg. Ennek történetét az akkor tanítványként Pecz keze alá dolgozó *Sándy Gyula* jegyezte le. Pesti harangöntőknél: *id. Walsér Ferenc*nél és *Thury János*nál tájékozódott, a beérkezett

ajánlatokat azonban drágának találta, így végül a németországi Bochumból rendeltek acélöntvözetű harangokat.

A tradicionális alapanyag, a bronz költsége a szegényebb eklézsiák számára súlyos terhet jelentett, ezért a 19. század közepe óta egyes öntödék más, olcsóbb anyagból készületeket bocsátottak a piacra. Az acél terjedt el leginkább. A németországi Bochumban működő Mayer & Kühne Acélgyár 1851-ben kezdte meg öntésüket. Az erre a célra új anyag hátránya, hogy a korrózió miatt kevésbé időtálló, és sokkal keményebb, élesebb a hangzása is. Előnye, hogy jóval olcsóbb a bronznál, és háború esetén is megmarad („hadba vonulásuk” ágyúöntésre általános gyakorlat volt).

A bochumi harangok igen hamar megjelentek Magyarországon is, és elsősorban a szegényebb protestáns egyházak körében voltak kedveltek. Számos gyülekezeti levéltárban található árajánlat acél- és bronzharangra, amelyekből kitűnik, hogy a bochumi még szállítással együtt is olcsóbbnak bizonyult a hazai bronzöntvényeknél. A legkorábbit a makói evangélikus templom tornyában találjuk, ezt felirata örökíti meg: „Magyarhon első acélharangja 1854”.

Vaskos hangját hallva a budai reformátusok közül többek aggodalmukat fejezték ki, hogy még a torony is összedőlhet. „Hát bizony a budai reformátusok acél harang-

A Szilágyi Dezső téri református templom, háttérben a Mátyás-templommal

jai, ha nem is repesztik meg a torony falát, nem valami szépen szólnak” – írja Sándy is. A források három beszerzéséről írnak, azonban az 1895-ben történt szentelésen négy is látható a fotókon. A 890, 380 és 255 kilogrammosakat a gyülekezet költségén öntették, míg a negyediket 160 kilós tömeggel *Borosnyai Oszkár* és felesége, *Rácz Hermina* adományozta.

Kritika a „vasszerű” szavuk miatt érthette az öntvényeket, de azokon az analízist elvégezve a maguk nemében szép összhangzat állapítható meg (f1-a1-cisz2-a2), tökéletes dűr hangsor, az ilyen tiszta képlet Magyarországon kifejezetten ritka.

A harangok tartozéka a harangnyelv és a lengést biztosító, csapágyazott felfüggesztés, az úgynevezett járom. A bochumi acélgyár nagyobb kilengést eredményező, fából készült járomokkal látta el szerkezeteket, azonban a Szilágyi Dezső téri templomban a torony védelme érdekében nem

A szemeretelepi új református templom

ezekre függesztették a négy új öntvényt, hanem a *Pozdech József* pesti lakatos által szabadalmaztatott öntöttvas járomokra, amelyeknek kisebb a kilengése, és anyaguk rezgéselnyelő képessége miatt kiválóan védik a tornyokat.

A Szilágyi Dezső téri református templom az egyetlen az I. kerületiek közül, ahol az első világháború éveiben nem történt rekvirálás, minden harang a templommal egyidős.

2013-ig szóltak együtt a Duna-parti hegyes toronyban, noha statikai okokra hivatkozva, az öntöttvas járomok ellenére ritkán szólaltatták meg őket egyszerre. 2013-ban aztán a legkisebbet elajándékozták. Ennek a története pedig a következő.

Szemeretelep református lakosai 1939-ben egy mulatót vásároltak meg, tornyot építettek rá, és ott tartották istentiszteleteiket. Igaz, nem véglegesen rendezkedtek volna itt be, az út túloldalán épült volna

A legkisebb acélharang a szemeretelepi toronyban

fel a templomuk, tervüket azonban a II. világháború meghiúsította, a gyülekezet régi templomépítési szándéka csak 2005-ben éledt újjá. 2010-ben a régi ingatlant *Szlezák Ráfael* rákospalotai mester 1936-ban készített 80 kilogrammos harangjával együtt eladták a Kopt Egyháznak. Az épületet a koptok saját liturgiai formaviláguknak megfelelően átalakították, új toronnyal és hagymakupolával látták el, ma e hagymakupolás toronyból szól a szemeretelepi reformátusok régi harangja.

Új templomuk tervezésével 2009-ben bízták meg *Nagy Béla* építészmérnököt. Az ő tervei szerint készült el a 300 ülőhelyes, négyzetes alaprajzú szakrális épület, amelynek sarkában 18 méter falmagasságú, szoknyás sisakkal fedett torony áll. A 2012-ben felszentelt toronyba felszerelendő harangra azonban már nem volt pénz, ekkor (pontosan 2012. december 6-án) döntött úgy a Budai Református Egyházközség Presbitériuma, hogy a Szilágyi Dezső téri templom négyeséből a legkisebbet a szemeretelepieknek adományozza.

Felirata: „A BUDAI EV. REF. TEMPLOMNAK ÖNTETTÉK BOROSNYAI OSZKÁR ÉS FELESÉGE RÁ CZ HERMINA 1895. DEG. V. BOCHUMER VEREIN. BOCHUM 1895.”. Érdekessége, hogy magas hangjához képest nagy a tömege: egy a2 hangú harang átlagosan 50 kilogramm tömegű szokott lenni, ez az öntvény viszont ennek többszöröse. (Ezeket hívják vastag bordázatú harangoknak.)

Így hát a szemeretelepieket ma a budai reformátusok két világégest átvészelt, egy és negyedszázados acélöntvénye hívogatja. ●

ÖTVEN ÉVE

Bordó rekamié,
ocelotmintás pléddel

Elek Lenke

képek forrása: Fortepan

Bizonyára köztudomású, hogy a hazai lakáskultúra nem a szuper, gazdag otthonokat bemutató, csillogó-villogó szakmagazinokból ismerhető meg, mint ahogyan az utca népe sem a külföldi divatlapok magyar változata szerint öltözködik. Aki tehát arra szánja rá magát, hogy megtudja, hogyan és milyen lakásokban éltek Budapesten a „létező szocializmus” korában az emberek, az a legjobb, ha archívumokba veszi be magát, régi filmeket néz, előszedi az emlékeit – vagy éppen otthon-keresőbe indul...

Macskák és nyuszik

Igy tettünk mi is pár évtizede, és még ma is élénken emlékszem azokra a döbbenetesen ízléstelen – és bizony, igen koszos – lakásokra, amelyekbe betoppantunk. De olyanra is, amelyekbe be sem mertünk nagyon lépni. Már az előszobában a vállamra ugrott egy óriási macska és a többi is követni akarta a társát az előszobaszekrény tetejéről, de sikerült időben elmenekülnünk. Másutt meg az erkélyre nem lehetett kimenni, mert ott egy nyúlcsalád lakott.

Annak idején írtam is efféle meglepő élményekről, no meg a csiricsaré, giccses, rémes, egymáshoz nem illő bútorokról, dísztárgyakról és textilekről. Fel is hívott egy felháborodott olvasó, miszerint kikéri magának, hogy kifogásoljam, miért is terített a bordó buklé huzatú szocreál rekamiéra barna-fehér ocelotmintás, műszálas cseh-szlovák plédet. Mint kiderült, nem is jártam nála, csak annak a másíknak az enteriőre is hasonló volt...

Míndez persze nemcsak a hetvenes évek lakáskultúrájára vonatkozik, ugyanúgy

igaz lehet a maira is. Iskolázottság, jövedelemszint, divat, családi hagyományok, örökség, és még ezer más dolog befolyásolta és befolyásolja ma is az ízlést, egy lakás hangulatát, színvonalát. Bizony nagy bajban lesznek az újabb ötven év múlva élő utódaink, ha meg szeretnék tudni, hogyan is éltünk 2016-ban. Majd megöriülnek egy poros lakberendezési magazinnak, és azt gondolják naivan – úgy.

Pedig nem egészen.

A kulcs, ami mindenhova jó

A hatvanas években abból gazdálkodtunk, amit kapni lehetett. Milliók – főleg a fiatal munkások – lakása teljesen egyforma volt. A mai huszonévesek bizonyára nem emlékeznek arra a szovjet vígjátékra, ami akkoriban – igen merész éssel – arról szólt, hogy mennyire uniformizált az élet. Valaki rossz repülőjáratra száll, beül kótyagosan egy taxiba, mondja az utca nevét – amiből minden szovjet városban volt legalább egy – benyit a házgyári lakásba, ahová beleillik a kulcs, és ledől az ugyanolyan rekamiéra, amiből milliószámra gyártottak. (Most is előfordulhatna ilyen, csak más okból: az derülne ki, hogy minden országban mindenki ugyanabból a svéd lakberendezési áruházból rendezte be az otthonát...)

A hajdani úri, nagypolgári családoknál maradtak szép, patinás bútorok – ezeket sokan eladogatták a fénykorukat élő bizo-

mányikban. Ekkor lehetett fillérekért hozzájutni gyönyörű székekhez, komódokhoz, vitrinekhez. Voltak néhányan, akik tudták, ezek értékállóak maradnak, míg az új, fényes műanyaglapos, pozdorja szekrény sorok eltűnnek a semmibe.

Imádjuk a piros sky fotelt

Persze, ne tagadjuk: ma óriási a nosztalgia némely hatvanas évekbeli bútorok és tárgyak iránt. A kagylófotelek, háromlábú dohányzóasztalok, virágállványok, kerámia vázák, tálak, kávékészletek borsos áron kaphatók egyes régiségkereskedésekben. A retro. Főleg a mai értelmiségi fiatalok vannak oda értük, a piros sky vagy inkább, „szkáj” műbőr foteleket állítólag újragyártatta valaki egy romkocsmához.

Hány olyan vendégségben voltam, ahol tudtam, hogy a bejárati ajtóval szemben, a már későbbi évjáratú Agria garnitúra ágynemű tartóján terpeszkedik a tévé, felette meg – jobb helyeken – egy csíkos Gorka váza. A kézzel horgolt csipketerítő, amelyek ma a vintage boltok kedvencei, főleg ott nyertek teret, ahol nem akarták a szorgos nagymamát megsérteni. A vázák, faliszőnyegek, kávékészletek, tálcák és poharak magasabb szintű életmódot bizonygattak: tellett erre is, pedig ezek nem voltak létfontosságú eszközök! Nem zavart senkit, hogy ugyanolyan van a szomszédasszonynak is, mint ahogy a panellakásoknak is örült mindenki.

Még álltak szemben a Villa Negrák, amikor 1961-ben beköltöztünk a lágymányosi lakótelep első házainak egyikébe, a legfelső, hatodik emeleten lévő, nagy alapterületű, de igen rosszul tervezett lakásba. A konyhából négy ajtó nyílt, az egyiket rögtön be kellett falazni, hogy beférjen egy munkasztal. A lakás teljes hosszában – mindkét oldalon! – jókora terasz futott végig, egy az utcára nézett, egy a belső udvarra. Ez utóbbit semmire sem lehetett használni, mert ha kinyitottuk az ajtót, arrébb kellett tolni a foteleket. Ha ennyivel szélesebbek lettek volna a szobák, akkor jobban elfért volna a nagy íróasztal is. Így csak közlekedő folyosók vezettek egyik bútorhalomtól a másikig. Ráadásul a lapos tetőről – ami nyáron nagyon fölmelegedett – könnyen le lehetett ugrani a teraszunkra. Annak sarkába meg afféle „kutyaólakat” barkácsolt apukám, zárt szekrényeket, ahol télen sem fagytak meg a befőttek, és kitelelt a rengeteg virág is. A lift csak az ötödikig működött, és a hálószoba mellé helyezték el a liftházat, csak egy vékony fallal elválasztva... A szobák egymásból nyíltak, és így senki nem tudott egy kicsit sem elkülönülni.

Ez volt az alap, ehhez kellett alkalmazkodni a berendezésnél. De dolgoztak, főleg vidéken, megfizethető maszek asztalosmesterek, akik ruhásszekrényeket készítettek méretre, azokat ugyanis nem lehetett készen kapni. No meg, rendbe hozták az örökölt foteleket, asztalokat is.

Egyik kedvenc filmemben, a Két emelet boldogságban mutatkozik meg igazán az ötvenes évek végének lakáskultúrája, illetve annak vágyott, égi mása. Még cserépkályha fűt, és kevés család büszkélkedhet tévével, de már feltűnik egy kis táskarádió, egy kávéfőző. Lift nincs. A fridsider várat magára, a mosógép is ritka madár. A konyhabútor nem beépített, inkább falusi stílusú. De a demokrácia dúl: ugyanolyan lakása van az egyetemi tanár ornitológusnak meg a KISZ-titkár művezetőnek, mint a bányásznak.

Két emelet boldogság

Bútor még alig látható a szobákban, egyébhalmi se sok, egy szekrénybe elfér egy család ruhaneműje. Egy délelőtt egy kisebb teherautóval beköltöznek az új lakók. Festményt nem nagyon látni a falakon, a fotelágy kedvelt: kevés a hely, generációk laknak együtt, a fiatal pár a nagymamával, sok az özvegy, az egyedülálló, hiszen 56' sem volt messze...

A gyerekszoba még nem természetes. Az előszoba, konyha, nappali, hálószoba felállás viszont már működik. Az erkélyt, ha van, se nagyon használják semmire, a kültéri bútorok, virágok hiányoznak.

Tíz év alatt óriási a változás. Az 1972-ben forgatott A legszebb férfikor című, szókimondó filmben nyomát se találjuk szocreál idillnek, csak bugyuta, értetlen funkcionáriusnak. A *Latinovits* alakította Alker Tamásnak nincs lakása, és ettől, valamint magánéleti gondjaitól nagyon szenved, igaz, már kocsival jár.

A későbbi hetvenes években egészen eltérő gondok izgatják a budapestieket. *Márkus László* 1976-ban kétségbeesetten és dühödten szedi szét a fotelt egy nagy sikerű szilveszteri tévékomédiában: mi került ezen 7200 forintba? (Ami ma olyan 400 ezer forint körüli lenne – és persze a téma aktuálisabb, mint valaha... Csak ma már tudjuk, hogy az árak újabban semmi köze a nyersanyag-költséghez – a marketingnek, a benzinköltségnek, a külfönből érkező vezérgazgató többmillióos fizetésének és a csapatépítő meetingekre kiszemelt ötcsillagos wellness szálloda szobaárainak annál inkább.)

Ki törődött akkor a design-nal?

A hazai médiában már elég korán lehetett olvasni lakberendezési tanácsokat, eleinte csak az Ez a divatban. De ez már a hatvanas évek „luxusa”. A két világháború között az úri osztály nem fogadott volna el ötleteket

senkitől, legfeljebb a rangban felette állók lakását leste a zsúrokon, meg a magyar filmek olykor barokkos, máskor akkor ultramodernnek számító és ma is vágyott, art deco-s forgatási enteriőrjeit figyelte. A hárommillió szegény – istállóban, pajtáiban alvó napszámos meg városi ágyrajáró – meg örült, ha valahol álomra hajthatta a fejét.

A háború után mindenki – már akinek lakása volt – a társbérlelővel és az albérlelővel győtrődött, meg a KIK-kel, nem a design-nal és a színharmóniával. Beázott a tető, zárlatot okoztak a villanyvezetékek, a budapesti házak kívülről még romosak – a lövések nyomai sok helyütt ma is látszanak! – a hivatalnokok nem akartak szorgoskodni, egyáltalán: sehogy akart működni a tanácsi lakások karbantartási szisztémája, ahogyan azt oly bájosan érzékelteti *Somló István* és *Tolnay Klári* a Mese a 12 találatról című, mára kicsit naivnak tűnő alkotásban.

A vállalati vezérgazgató meg a színész a Fűre lépni szabad című filmben már pasaréti villában lakik, persze nem a sajátjukban, így aztán kénytelenek elviselni – ideig-óráig – a sokgyerekes idegen család beköltözését.

Ezt a szituációt ma sokáig kell magyarázni egy huszonévesnek, hogy egyáltalán elhiggye... ●

FÉNYÍRDA

Másnap

Két képsorozat került be a közelmúltban a Fővárosi Levéltár gyűjteményéből a Fortepan internetes fotóbirodalmába. 1957-ben készült mindkettő, mégis, mintha nem is ugyanazt a Budapestet mutatnák.

Az egyikben egy üres, kihalt, sterilen szép város látható. Sehol egy járókelő, egy kerékpáros vagy egy robogó lovaskocsi, a házak egyetlen díszje a helyenként kifejezetten festői fényjáték és felhőárnyék. Olyanok ezek a fotók, mint a modernista építészeti bemutató puritán, hűvösen látványos képek. Csak a házat magát láttatják, a házak, amely esetünkben romos. Betört ablakok, leomlott stukkók, deszkával betámasztott kapuk, ácsolattal megtámasztott erkélyek sorjázna a képeken, de itt-ott már a téglahalmokat, a homokdombokat is látni.

Ferenc körút, József körút, Üllői út.

Egy elcsendesedett város. Budapest, amely fél-egy évvel korábban épp ezeken a pontokon harcoltól volt hangos,

magyar fölkelők és szovjet tankok vívtak itt párbajt, kamaszok, munkások, katonák és balszerencsés járókelők vére folyt végig az aszfalton. Ezeken a képeken azonban ennek már nyoma sincs. Néma utcaképek ezek, a házak definiálatlan sérüléseket hordoznak, és minden a jövő felé mutat. A Fővárosi Tanács VB Városrendezési és Építészeti osztálya készül itt a sajnálatos események nyomainak eltüntetésére.

A másik sorozat viszont éppen hogy élettel teli. 1957 másik arca ez, a bujkáló ellenállás, az elnyomással szemben táplált utálat, az örök vesztes önironikus bánata mutatkozik itt meg. A Budapesti Rendőr-főkapitányság Hivatala Bűnügyi Technikai Osztályának anyagában követhető nyomon, hogy ezek a hatvan év előtt helyszínelők két boltbetörés között hogyan rögzítették az „ellenség” nyomait. Nekik jutott a bornírt feladat, hogy dokumentálják a házfalakra firkált Kossuth-címereket, a vécében tetten ért, *Kádárt* gyalázó versikéket vagy épp a temetői kriptából kiforduló, elrejtett lőszerkeket.

Két látélet Budapestről, egyformán hamis mindkettő. Együtt mégis sokat mondanak. (N.K. J.) ●

Zsinagóga a föld alatt

Kálmán Dániel

„Az öreg Prága, vörös háztetőivel, kacsaringóival, tornyaival a legszomorúbb város a világon”, írja 1992-es „What They Left Behind” című esszéjében Michael Chabon, a közép-európai fővárosokat ért világháborús pusztításra utalva, amelyet a város viszonylag sértetlenül átvészelt. Tudjuk azonban – többek között éppen Prága példájából –, hogy a középkori/kora újkori örökség pusztulása változó mértékben ugyan, de a háborúk, vagy tudatos városrendezés következtében már korábban elkezdődött. Ennek gyakran a zsidó negyed volt leginkább kitéve. A középkori Buda, a mai Várnegyed zsidó emlékeinek valamivel szerencsésebb osztályrész jutott.

Az első zsidó telepések már nem sokkal az 1241–1242. évi tatárjárás utáni alapítást követően megjelentek az akkor még Novus mons Pestiensis, Pestújhegy nevet viselő Buda területén. Az első zsidó negyed a Szent György (akkor Zsidó) utca és a mai Palota út környékén jött létre, az utcához hasonlóan a közelben álló Zsidó (később Fehérvári) kapu is innen vette a nevét. Pontos lokalizálása tíz évvel ezelőtig bizonytalan volt, ekkor találták meg a mai Palota út alatt fekvő zsinagóga és mellette, a volt József-kert alatt a mikve maradványait. (Utóbbi tavaly szeptembertől hetente egy napon két alkalommal látogatható.) A temető a várfalon kívül, a mai Alagút, Roham és Pauler utcák közötti területen feküdt (ide temették a budai keresztények 1541-ben meggyilkolt bíráját, a magyar joggyakorlatot évszázadokra meghatározó Hármaskönyv szerzőjét, *Verbőczy Istvánt* is).

A negyed 1360-ban, lakóinak kiűzésével szűnt meg, azonban a zsidók már négy év múlva visszaköltözhetek. Igaz, egykori házaik addigra magyar főurak tulajdonában voltak, így új lakónegyedük a mai Táncsics Mihály utca két oldalán jött létre. Ez a második alapítás tartásának bizonyult. Kisebbségi megszakításokkal egészen a város 1686. évi visszafoglalásáig ez volt a

budai zsidó negyed, a Zsidó utca elnevezés pedig még a visszafoglalást követő bő fél évszázadig fennmaradt. Késő gótikus zsinagógája 1461-ben épült, és szintén *I. Mátyás* uralkodása alatt jött létre a főúri rangú zsidóprefektusi hivatal, amelyet kezdetől fogva a *Mendel*-család tagjai töltötték be – elsőként *Jakab*, 1516-ig –, akik a Zsidó utca mindkét oldalán rendelkeztek házhellyel, a kettőt emelet magasságban utcahíd kötötte össze egymással. A mohácsi győzelem után Budát kifosztó török seregek a város zsidó lakosságát is magukkal vitték Konstantinápolyba.

1541-ben tért vissza egy részük Budára, és helyreállítását követően újra birtokba vehették az 1530-as ostromban megrongálódott középkori épületet. (A török korban egyébként a régi mellett egy új, szefárd zsinagóga is működött az egykori *Mendel-palota* épületében.)

Az imaház és a középkori budai zsidó negyed sorsát Buda 1686-os visszafoglalása pecsételte meg végleg. A pusztulás a prágai születésű, fogolyként Budára került, majd ott rabbivá emelkedett *Schulhof Izsák* (1650 k.–1733) – maga is az események részese és elszenvedője – örökítette meg *Budai krónika* (*Megillat Ofen*) című művében. Az ostrom során a zsidók nagy része a zsinagógába menekült, amelyet

eleinte dragonyosok védelmeztek, később azonban a várba betörő keresztény csapatok ide is behatoltak, megölve mindenkit, aki ott tartózkodott – köztük *Schulhof* feleségét és fiát is –, majd felgyújtották az épületet. Az ostrom túlélőinek egy része fogolyként szóródott szét az országban és Európában: tízen az Esterházy-birtok *Kismarton*ba, sokan *Győr*be és *Komárom*ba, számos előkelőségük pedig *Berlin*be került. A kimenekített zsidók nagy része – köztük *Schulhof* *Izsák* – *Nikolsburg*ban talált új otthonra.

Nagyjából eddig tart mindaz, amit a késő középkori budai zsinagógáról az írott források alapján tudunk. Az épület pontos helye Buda visszafoglalása után feledésbe merült. Csupán 1964-ben kerültek napvilágra a maradványok a Táncsics utca 23. számú telken, miután a 26. szám alatti házban, a *Zolnay László*, *Feuerné Tóth Rózsa* és *Gedai István* régészek irányításával végzett műemléki munkálatoknak köszönhetően felszín felett feltárták, majd helyreállították a török korban épült, ma emlékmúzeumként működő szefárd zsinagógát. Az ásatás során az is bizonyossá vált, hogy ha a 26,26 méter hosszú, 10,73 méter széles és 8,5–9 méter boltozatmagasságú épület fennmarad, ma közép-európai viszonylatban is egyedülálló lenne, mintegy kétszerese a prágai Régiúj-zsinagógának.

Legújabb kori sorsa a jelenkori magyar politika és műemlékvédelem ellentmondásosságának tükré is lehetne. Ahogyan azt a feltárás már 1964-ben megállapította, ma is lehetséges volna – ha nem is az 1461-es, de a török kori állapotok szerinti – részleges rekonstrukciója. Csupán a női karzat fölött található egy újkori épület, az 1945 óta már szintén egykorivá „érett” *Horányi-Zichy-palota*.

Scheiber Sándor nyelvészprofesszor, az Országos Rabbiképző Intézet igazgatója azonban hiába kapott volna támogatást a rekonstrukciós költségekre amerikai zsidó szervezetektől, a magyarországi Állami

Egyházi Hivatal nem adott engedélyt a külföldi – amerikai, ráadásul zsidó! – tőke felhasználására. A romokat a betemetés előtt előrelátó módon lefedték, így egy újabb feltárás során csupán a felszíni réteget kellene eltávolítani a helyreállítási munkálatok megkezdése előtt.

Budai Aurél, aki fiatal építészként vett részt a feltáró munkában, élete egyik fő céljának tekintette, hogy a teljes feltárás és a rekonstrukció egyszer megvalósuljon. Szándékában biztató segítséget kapott *Yossi Ben-nun*, Izraelben élő történésztől, aki felkutatva a Schulhof család leszármazottait, alapítványt hozott létre erre a programra.

Kezdeményezését kezdettől felkarolta a Magyar zsidó Kulturális Egyesület és *Vizi E. Szilveszter*, aki akkor a Magyar Tudományos Akadémia elnökeként állt az ügy mellé. A legutóbbi időben pedig a Hauszmann-program kínált némi reményt arra, hogy a budai Vár rekonstrukciójában a zsinagóga is sorra kerül. Ennek esélye azonban látnivalóan nagyon csekély.

Magánszemélyek és civil szervezetek – a MAZSIKE és legújabban az Ássuk ki! Összefogás – mindmáig sikertelenül szorgalmazzák egy új ásatás megindítását és a zsinagóga helyreállítását. Egyelőre be kell érjünk Zolnaynak az ásatásról publikált felvételeivel mint a középkori magyarországi – és közép-európai – zsidó örökség fontos emlékének páratlan hírmondóival, illetve *Bánszky Szabolcs* építész rekonstrukciót előkészítő megvalósíthatósági tanulmányával.

Éppen Szent Mihály arkangyal keresztény ünnepnapján, szeptember 29-én avatta fel a Magyar Zsidó Kulturális Egyesület és a Budavári Önkormányzat a Babits Mihály sétány felőli oldalon azt az emléktáblát, amely a késő középkori budai zsidónegyed földbe temetett zsinagógájára emlékeztet, addig, amíg az újbóli feltárások és a helyreállítás meg nem indulhatnak. ●

(Az írás eredeti, bővebb változata a *Wang folyó versei blogon* jelent meg.)

Száz éve Pestszentimrén

2016 októberében ünnepelte 100 éves jubileumát a Budapest-Pestszentimrei Református Egyházközség. Október első napján ünnepélyes keretek között nyílt meg az ezt a tematikát bemutató kiállítás. A Pestszentimrei Községi Ház nagytermében *Hajdú Bálint Kadosa* imrei lelkipásztor, *Ughy Attila*, a XVIII. kerület polgármestere, *Illés Dávid* esperes emlékezett meg a centenárius évfordulóról.

A Dr. Széky Endre Pestszentimre Történeti Társaság archívumából rövid videóanyag mutatta be az egyházközség alapító

lelkészét, *Széky Endrét*, az iskolateremtő *Orbán Kálmánt* és *Hajdú*, a jelenlegi tiszteletes beiktatását. *Pándy Tamás* helytörténész idézte fel annak emlékét, hogy az első világháború közepén határozta meg a helyi reformátusok: fiókegyházba tömörülnek. 1922-ben Széky Endre lett a helyi segédlelkész. 1926-ban önálló egyházközséggé alakultak, lelkészükké Széky Endrét választották.

1927-ben *Ravasz László* püspök szentelte fel az erdélyi, kalotaszegi stílusú, négy tornyos istenházát. 1934-ben kultúrotthon

hozta létre, mely legendássá vált az évek során. 1936-ban avatta Ravasz püspök az első szeretházakat, melyet még hét követett az országban. 1944-ben a németek felrobbantották a mindenki által csodált templomot. 1946-ban sikerült dr. Széky Endrének egy svájci fabarokkot templommá szenteltetni. Az avatáson megjelent *Tildy Zoltán* akkori köztársasági elnök.

Száz év után, 1966-ra sikerült a régi alapokon felépíteni az új kőtemplomot. (Az engedély megadásában fontos szerepet játszott a Kádár-titkárság). 1982-ben Széky tiszteletes hatvan év szolgálat után költözött el Pestszentimréről. Három templom, kultúrotthon, aggmenházak, országos díjakat nyerdalárda, színjátszóköri, cserkészcsapat, nőegylet, takarékkassza fűződött a nevéhez és a meghatározó közéleti szerep. Ő lett Pestszentimre első díszpolgára, 2016-ban utcát neveztek el róla.

Orbán Kálmánnak az alapokról kellett újraépíteni a gyülekezetet. Munkássága a templom és a parókia újjávarázslásán kívül Budapest első nyolcosztályos református általános iskolájának alapításában teljesedett ki. Most, a századik évforduló alkalmából egy alapos renoválás nyomán megújult az idén ötven éves templom. (P. T.) ●

VERSLÁB • VERSLÁB • VERSLÁB • VERSLÁB

Petőcz András Budapest elköszön

Varga Lillának

*A költő és a macska egy teraszon ülnek,
valahol a városban, valahol a város fölött.*

*A macska már nem dorombol, már
nem dörgölődzik a költő lábaihoz,
ahogy tette ezt régen, egykoron.*

*A városban, a város felett ülnek,
a költő és a macska, és történetesen
Budapestnek hívják ezt a várost.*

*A fények ugyanolyanok, mint korábban.
Az esti fények puhák és megnyugtatóak.*

*A macska kéjesen nyújtózkodik.
Kicsit visszanez a költőre, talán-talán
sajnálja is valamikori, öreg barátját.*

*Aztán elindul az ismeretlen úton.
Végigsétál a Csalogány utcán, egészen
ki a Széna térig, majd villamosra száll.*

*És végül robot a körúton végestelen végig,
sárga szemében kalandvágy csillog.*

*A költő pedig csak üldögél a városban,
a város felett, egy sohasem létezett teraszon.
Haldoklik magányosan, miként egy költőhöz illik.*

*És mégcsak észre sem veszi, ahogy puha,
megnyugtató fényeivel elköszön tőle a város.
Nem veszi észre, hogy elköszön tőle Budapest.*

*A költő és a macska egy teraszon ültek valamikor,
valahol egy városban, valahol egy város fölött.*

A ROVATOT SZERKESZTI: KIRSCHNER PÉTER

„GUTENBERGTŐL ZUCKERBERGIG”

Gács János

Budapest szeptember végén első ízben adott otthont egy nagy jelentőségű nemzetközi kulturális eseménynek: a Nemzetközi Antikvár Szövetség (International League of Antiquarian Booksellers, ILAB) 42. kongresszusának, majd azt követően a könyvritkaságok nemzetközi kiállításának és vásárának.

A fővárosunkban zajló tanácskozásnak különös jelentőséget ad, hogy még mindig sok olyan írott emlékről tudunk, amelyek magánkézben vannak, és meghatározhatatlan azon kincsek száma, amelyek a tudomány szeme elől rejtve „vándorolnak” gyűjteményről gyűjteményre, antikváriumról antikváriumra. Mint azt *Bősze Ádám*tól, az eseményt rendező Magyar Antikváriusok Egyesületének elnökétől megtudtuk, 2001-ben az egyesület létrehozásának többek között az is célja volt, hogy a piac anomáliáit rendezendő, jogi személyként nagyobb súllyal tudják képviselni a minisztériumokkal való diskurzusban, a törvény-előkészítési folyamatoknál a szakma javaslatait.

Az egyesület 15 éves működésének sikerét bizonyítja a kongresszus és vásár színvonalas lebonyolítása. Egyfajta régikönyves „olimpia” ez: az esemény rendezésének jogát elnyerni rendkívül nehéz, csak a legfelkészültebb pályázók, a szakmailag komoly együttműködést tanúsító országok juthatnak esélyhez. A szervezők nagy jelentőséget tulajdonítottak annak, hogy olyan programokat állítsanak össze, amelyekkel felkelthetik a külföldi kollégák érdeklődését hazánk iránt, amelyekkel meggyőzhetik a Magyarországról keveset tudókat arról, hogy a magyar írás- és könyvkultúra – minden megtépázottsága ellenére – Európa egyik legszebb „papíralapú” öröksége. A Pesti Vigadóban zajló tanácskozáson öt földrész huszonegy országából több mint százán voltak jelen, például Ausztráliából is érkezett kilenc szakember.

A résztvevők az ötnapos szakmai program során a könyvszakma jövőjéről tanácskoztak, valamint megismerkedtek Budapest meghatározó könyvtárainak gyűjteményeivel (többek között az Országos Széchényi Könyvtáréval, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában található híres Kaufmann gyűjteménnyel és az ELTE Egyetemi Könyvtár Régi Gyűjteményével, ahol megnézhatték a XIV. században készült Dante kódexet, amely Mátyás király Corvina könyvtá-

rának egyik darabja volt). A konferenciát követő kétnapos vásáron tizenegy országból harmincan állították ki könyvritkaságaikat. Brit, dán, francia, holland, japán, német, olasz, orosz, osztrák, svájci és magyar antikváriusok várták a szakértőket, gyűjtőket és a könyvet szerető, ritkaságokra kíváncsi nagyközönséget.

Magyarországon eddig még nem volt ehhez hasonló, a közgyűjtemények, magángyűjtők és antikváriusok kincseiből válogató tárlat és vásár. Mintegy kétezer látogató kereste fel, akik nagy érdeklődést tanúsítottak a kiállított ritkaságok és az eladásra kínált különleges nyomtatványok kották, térképek és plakátok iránt. A külföldi eladók számos magyar vonatkozású kiadványt, hungarikumot is hoztak magukkal.

A legérdekesebb látnivalók között például négy külföldi és egy magyar antikvárium kínálatában is feltűnt *Thuróczi János Chronica Hungarorum* című, 1488-ban Augsburgban kiadott munkája, és látható volt ugyanennek a műnek egy bécsi kiadása is.

A budapesti vonatkozású látnivalók közül talán *Jeges Ernő* 1930-as években tervezett turisztikai plakátja volt a legérdekesebb, az egyik angliai antikvárium kínálatából. Újdonság volt a nemzetközi könyvvásárok történetében a „becsüs stand”, ahol neves magyar és külföldi szakemberek adtak szakmai tanácsokat, értébecslést a magyar nagyközönségnek. Mintegy 100 érdeklődő kereste fel a standot, és a felbecsülni hozott könyvek között felbukkant például a Bánk bán első kiadása is.

A Magyar Antikváriusok Egyesülete és a vásár szervezésében közreműködő Congressline Iroda a sikerre való tekintettel azt tűzte ki célul, hogy 2018-ban a kiállítók számát megduplázva másodszorra is megrendezik Budapesten a Könyvritkaságok nemzetközi kiállítását és vásárát. ●

KÖNYVJELZŐ • KÖNYVJELZŐ • KÖNYVJELZŐ

A BUDAPEST ANTIKVÁRIUM AJÁNLATA

REXA DEZSŐ: 101 KÉP A RÉGI PEST-BUDÁRÓL

Magyar Helikon 1959.

Rexa Dezső
dedikációjával!

Fővárosunk az évszázadok alatt rengeteget változott. Bizony, a messzi múlt emberei, ha feltámadnának, nem nagyon ismernék fel e világvárosban régi otthonukat. A régi Pest-Budát eleveníti meg túlnyomórészt egykorú rajzokból, metszetekből összeállított, kísértő szövegekkel ellátott képeskönyvében Rexa Dezső, fővárosunk múltjának kiváló ismerője.

Ára: 10 000 Ft

A könyv megvásárolható a Budapest Antikváriumban
(1091 Budapest, Üllői út 11-13.).

További információ: www.budapestantikvarium.hu

NYÁRY KRISZTIÁN: FESTŐI SZERELMEK

Corvina Kiadó

Így szerettek ők – mára kevés magyar olvasó számára ismeretlen ez a cím. Nyáry Krisztián nagy íróink, költőink szerelmi életét megörökítő kötetei töretlenül sikernek örvendenek. Ezúttal a képzőművészeté a főszerep: hogyan éltek híres festőink, kiket látunk a vásznaikon, s kik voltak azok, akiket modellként sosem örökített meg az alkotó, mégis életre szóló hatással voltak a magyar művészetre? Mennyi féle szerelem létezik? Hogyan állít annak emléket egy festő? Megörökíti-e egyáltalán? Még pontosabban tehát: Hogy szerettek ők?

Ára: 5490 Ft

PAJOR ALEX: IDŐVONAL '56

Holnap Kiadó

60 év kellő időbeli távolságra van ahhoz, hogy objektíven meg lehessen ítélni a forradalom eseményeit, és kellő távolságra ahhoz is, hogy a történelemtudományak hála sok-sok homályba vesző részlet is napvilágra kerüljön. Viszont kellően közel ahhoz, hogy mindannyiunknak legyen olyan rokona, ismerőse, aki átélte, túlélte, megélte, és kellően közel ahhoz, hogy akár még a mi életünkre is hatással legyenek az akkor zajlottak. Fontos ismerni és érteni az akkori eseményeket, tudni, mit is ünnepelünk október 23-án.

Ára: 2300 Ft

TÉL A KRÚDY-NEGYEDBEN

Egész napos rendezvény Óbudán

Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum,
2016. december 4.

A Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum idén is csatlakozik a Tél a Krúdy-negyedben elnevezésű rendezvényhez. A szervezők fiákeres utazással, gyerekelőadással, mézeskalács sütéssel, századfordulós fotózással, tárlatvezetésekkel és kóruskoncerral várják a látogatókat. A múzeum kiállításai ezen a napon ingyenesen megtekinthetők, a programokon való részvétel szintén díjmentes. ●

Bővebb információ: www.mkvm.hu

TEXTÚRA 2016 – „MAGYAR HIGHLIGHTS”

Képzőművészet - irodalom - színház

Magyar Nemzeti Galéria,

2016. november 15., 24., 29., december 6., 13., 19. óra

A Szépművészeti Múzeumban 2014-ben, majd a Magyar Nemzeti Galériában 2015-ben lezajlott nagyszerű összművészeti előadássorozat 2016-ban is folytatódik. Idén is a Magyar Nemzeti Galéria ad teret képzőművészet, irodalom és színház találkozásának.

Az alapötlet változatlan: 10 neves kortárs magyar szerző írt új irodalmi szöveget a múzeum állandó kiállításából kiválasztott, egy-egy inspiráló képzőművészeti alkotáshoz. Az elkészült irodalmi műveket a Galéria kiállítótereiben ismerhetik meg az érdeklődők, 10 színművész tolmácsolásában, 6 esti előadás alkalmával. A 2016-os Textúra koncepciója részben átalakul: idén tudatosan a gyűjtemény legismertebb műtárgyait („magyar highlights”) emeltük a figyelem fókuszába. Így a nemzeti kánon részét képező festményekre a kortárs írók irodalmi és friss, provokatív parafrázisai újra ráirányítják a figyelmet, s megmutatják, miként hordoznak új jelentést a 21. századi hazai közönség számára. ●

SAUBERMACHER – AZ ÉV TERMÉSZETFOTÓSA 2016

A legjobb magyar természetfotók ismét
a Magyar Természetudományi Múzeumban

Magyar Természetudományi Múzeum, 2016. december 31-ig

A NaturArt – Magyar Természetfotósok Szövetsége rendezi meg minden évben hazánk és a régió egyik legrangosabb természetfotós megmérettetését. Az Év Természetfotósa pályáztat hazai és határon túli, profi és amatőr természetfotósok több ezer képe közül válogatja ki a szakmai zsűri a legjobbakat. Az év természetfotósának, ifjú természetfotósának és az év természetfotójának járó díjakat a Magyar Természetudományi Múzeumban adják át, ahol egyúttal meg is nyitják a pályázat legjobb képeiből rendezett kiállítást. Az aktuális díjazottak kiléte egészen a megnyitó pillanatáig még a szervezők számára is ismeretlen. A kiállítás igazi, tartalmas családi program kicsiknek és nagyoknak! ●

Fotó: Lang Nándor

Leonidas Kavakos. Fotó: Marco Borggreve

BUDAPESTEN A „HEGEDŰSÖK HEGEDŰSE”

Advent a Fesztiválzenekarral

Zeneakadémia, 2016. december 2-3-4-5., 19.45

20. századi zene 19. századi keretben. A „hegedűsök hegedűse”, *Leonidas Kavakos* újra Budapestre jön, hogy együtt zenéljen *Fischer Ivánnal* és a világ egyik legjobb zenekarával, a Budapesti Fesztiválzenekarral. A görög virtuóz *Bartók* hangszíneiben gazdag, verbunkos elemekkel fűszerezett, igen technikus 2. hegedűversenyét játssza, majd a zeneszerző magyar népdalkincs ihlette *Magyar képek* című ciklusa is megszólal. Ezt foglalja keretbe *Schubert* mesés

Varázshárfa-nyitánya és lendületes, derűs 5. szimfóniája. ● *További információ: www.bfz.hu*

PESTI DISSZIDENSEK

Zappe László

Két színházi előadás címébe is mintha csak véletlenül került volna fővárosunk neve. Az Operettszínházban a most Lady Budapest elnevezést viselő musicalt húsz éve még *Utazás* címmel mutatták be a Bakáts téren, a templom elé épített nyári színpadon, és ez volt a címe *Tábori György* regényének is, amelyből a történet véteget. Egyébként az osztrák határ közelében, valószínűleg a Fertő tó lápvilága mentén játszódik, ugyanis egy disszidálási kísérletet mesél el feltehetőleg 1957 elejéről (fiatalabbaknak: a Kádár-korban így nevezték az ország illegális elhagyását).

A fővárosban egy kurta előjáték zajlik, a repülőtéren kiderül, hogy az országból távozni szándékozó külföldieknek Bécsig autóbusszal kell menniük. Így akadnak fenn a határt őrző szovjet ellenőrzésen. Ami csak azért gond, mert köztük van egy menekülni szándékozó sebesült harcos. Őt próbálja kimenekíteni az országból Lady Ashton, egy magyar eredetű angol állampolgár, követségi alkalmazott, aki már a háború idején is kitűnt humanitárius cselekedeteivel. Őt nevezik a külföldiek Lady Budapestnek. Innen az új cím, amely külön is hangsúlyozza a hölgy központi szerepét a darabban. Musical címeként meg kétségkívül figyelemfelkeltőbb, mint az *Utazás*.

Igazi évfordulós darab, természetesnek kerek, nullára végződő számú ünnepek alkalmával játsszák. 2006-ban is

elővették, még hozzá nemcsak a Bakáts téren az egykori Rocksínház művészei, hanem a Szegedi Nemzeti Színházban is.

A fővárosunk nevét címbe citáló másik darab Pesten játszódik, de az is meglehetősen régen, 1984-ben. Alighanem *Orwell* regényére célozva, amit egyébként emlegetnek is benne. Ebben a történetben is központi kérdés a disszidálás. Igaz, a főhős, lévén alkatilag hamleti habozó, nem megy sehova, de barátja is és elhagyott szerelme is eljut Amerikába. Az egyik szökve, a másik legálisan, ösztöndíjjal. *Dés Mihály* regényéből *Kern* készített színpadi változatot, és el is játssza benne a nagymama szerepét. Ragyogóan mulat és mulattat, magasan az átlagos kabarészint fölött és valamivel a művészi igazság alatt. Szemére vethetnék, hogy ösöreg patronjait puffogtatja, de egyrészt azok még mindig szólnak, másrészt vannak fiatalabb nézők is. Csak aztán a nagymama meghal, de a darab még folytatódik. Szerencsére nem túl sokáig.

A Lady Budapestet az Operettben igazi szuperprodukciónak rendezte *Somogyi Szilárd*. Hatalmas látványosság, hatalmas hangzás. *Gyarmathy Ágnes* tervei szerint hatalmas díszletek forgolódnak. A várható sikerre tekintettel megkettőzött szereposztásból a másodíknak számított láthatam. Szólt minden és mindenki rendesen. *Vágó Bernadett* mutatós, bátor, határozott, mindenre elszánt hölgy

a címszerepben, *Szerényi László* viszont mintha ott sem lenne a sebesült forradalmár alakjában. Igaz, nem is ő a primadonna partnere, hanem, a szovjet tiszt, akit *Mészáros Árpád Zsolt* az ellen- és rokoszenvenesség között szerencsésen egyensúlyozva ad – természetesen a librettó nyújtotta lehetőségeken belül.

A zenés művek szövegkönyvei általában nem az árnyalt jellemrajzokról híresek. *Vágó Zsuzsi* forradalmár lányként akár a Marie Antoinette-ből is jöhetett volna. És *Ottlik Ádám* besúgó kocsmáros sem maradhat említetlen a színen nyüzsgő mérhetetlen sokaságból.

Az Orlai produkcióban készült Pesti Barokk színi megvalósulása viszont minden ízében és részletében a műhöz és Belvárosi Színház nem igazán létező színpadához illő szerénységgel tűnik ki. Az átlagos emberméretnek nagyjából a kétharmadát ér a fal, amely *Ondraschek Péter* terve szerint körülveszi a játékeret. Az ajtón csak meggörnyedve lehet érkezni. De ne fogjuk a falmagasságot kizárólag a spórolásra, ironikus tartalma szembezőkő, éppúgy, mint a negyedes telefonfülkének vagy a lábbal hajtós Ladának. *Kern András* mellett a főszerepet *Szabó Kimmel Tamás* a megidézett korszakhoz illő utálkozással, tömény tehetetlenségtudattal telíti. Elhagyott szerelmét *Bánfalvi Eszter* játssza. Ma magyar színpadon azt hiszem, senki sem tud mélyebben, igazabban szomorú lenni. *Schruff Milán* a magát Amerikába ügyeskedő barátjaként mintaszerűen jelentéktelen emberke, *Mészáros Máté* meg természetesen nagyszerű karakteralkítást hoz ki a nagybácsi szerepéből. ●

ÉJJEL- NAPPAL

Nemzeti toll

szöveg: Horváth Júlia Borbála, fotó: Sebestyén László

Állandó számolgatás. Mindenki számol valamit; lépést, percet, köbmétert, pénzt, gólt, a szavazatokat, a népet, vagy ami adódik. De ha egy kis mellékést is kereshet vele az ember lánya, rögtön értelmet nyer a tevékenység. Mert számolni kell – főképpen a következményekkel, mivel a számolató óhatatlanul bepillantást nyer a megszámláltak magánéletébe.

A számoló reggel fölkel, mindegy neki merre, és milyen öltözékben kel útra, tudja, hogy háromszor kétszer nyolc lépcsőfokot kell megtennie lefelé, utána negyven lépést a bal és negyvenegy lépést a jobb lábával, ameddig a buszmegállóhoz ér. Ott egykét-há', és már robot vele a jármű, viszi az út, csak a megállókkal foglalkozik; a negyediknél leszáll, miután hatvan-hetven másodperc – időjárástól, járdaforgalomtól függően – szükséges gyalogosan a hivatalba érkezni. *Kávé? Két cukorral...* – újabb numerikus egyenlet – az ebédfutár már vagy ötször csöngetett, mire beengedték. Mikro-sütés következik, három perc,

a mosogatószeres üvegben félig lötyög a szer, délutánra tizenkét oldalas beszámoló leadását várja a hattanágú vezetőség. *Uhh...* – a számok világában élő mind a harminckét foga fehérét kivillantja, és önálló véleményével bír: *hat dudás egy csárdában?* – virágnyelv és kézlegyintés: *egyik tizenkilenc, a másik egy híján húsz...* – Végül: kétszer ad, ki gyorsan ad, és a dolgozó teljesíti az aznapra kiszabott feladatot.

Ekképpen telnek a napok, kivonás, szorzás, összeadás, az apró billentyűcskék versenyt kopognak a másodpercmutatóval. *Hétvégére különmunka-lehetőség, kit érdekel? Fizetni nem tudunk érte...* – néhány

magasba igyekvő kar veszít a lendületből, végül ketten maradnak, akik társadalmi tettet cselekednének. *Nekem évtizedes számlálói múltam van...* – innen az elköteleződés, makro- és mikro-cenzus egyre megy, miután már csak egy lépés a szavazatok számlálása. A szavazatszámoló szintűgy beosztja lépteit, amikor hajnali negyed ötkor kel: *hatkor nyit a helyiség, a korán kelő nyugdíjasok és a későn fekvő dolgozók miatt...* – az urnákat lezárják, előtte meggyőződnek róla, hogy egyetlen papíros sincs benne, a bizottság hat tagból áll, kettőnél kevesebb sohasem tartózkodhat a teremben. – *Jánoskám, kitennél egy pa-*

pirost a bejárati ajtóra, hogy huszonháromas körzet, erre?

János tervez, körmöl, ragaszt, közben ólomlábakon érkeznek a szavazók. Néhanan kényszeredetten mosolyognak, mások szótlánul behúzzák, amit be kell, azután mennek a dolgukra. Látták, hallották a tévében, hogy jönni vagy maradni kell, mire bevágták magukat az autóba, fel a biciklire, toll a fülkében, meg azok fülébe, akik nem hagyják megszámlolni a szavazatukat. *Személyi, útleveél, lakcímkártya...* – dél felé egyszerűsödnek a kérő szavak. *Szíveskedjék befáradni a fülkébe... írószer van...* – Aki túl sokáig tartózkodik odabent, valószínűleg egyéni szavazatot ad le: emberi szerveket (nemi, szív, és mosolyfej) rajzolt a lapra, vagy üzenetet fogalmazott a papír aljára: *meghalunk így is, úgy is...*

Legutóbb nem jöttek ennyien délelőtt... legutóbb sokkal többen jöttek délelőtt... – a számlálók szorgalmasan húzzák a strigulákat, nyikorog az iskola padlója, elhalnak a léptek a jövevények után. A körzetben megfigyelő, delegált és a „föntről” küldött *küldött* is tartózkodik; égnek a mobilvonalak: kétóránként jelentenek a központnak, mennyi az anyyi. Ebédnél a számlálóbiztosok kilépnek szerepükből, az ellenzéki megfigyelő mellőzi az érzelmeket, elvégre ő is kapott az állami ebédből, pedig neki nem járt volna. Végül konszenzusra jutnak: *esik / nem esik, korán van / késő már, kivándorolnak / bevándorolnak, alacsony az ápolónők-bérszámfejtők-tanárok-takarítónők és magas a bankárok, kereskedők és más megfejtők bére...*

Újpest–Ferencváros: 2:2, iksz. Akármilyen is, én a hazai bajnokságot nézem...

– fontosnak tartja megjegyezni, melósruhában jött, de siet vissza a téglakupac tövébe, ezúttal magának építi a kérót, három gyerekenként csókot remél érte. Újabb véleményformáló érkezik: *Most megtudják a bécsi cukrászdákban, milyen az igazi négercsók...* – a szavazatszámoló illedelmesen meghallgatja, a máspárti delegált elgondolkodik, mert a politika különös mázzal vonja be a dolgokat, s alig látszik mögüle az emberhús. A beszélgetés megszakad, újabb család érkezik, a vasárnapi asztal mellől a nagyszülőket is magukkal hozták, hadd lássanak ők is világot. Vagy tán fordítva történt, ki tudja, de a lényeg: *a Lajos szomszédék voltak-e már szavazni? És Marika? Ica? Ádámék is ígérték* – ők kilencvennyolc százalékban teljesítették az elvárást; a beteghez mozgóurnát akartak kérni, de végül mégsem. A számlálóbizottság tagjain nem múlik, jut idejük a saját iksz behúzására is, azután sietnek vissza a saját körzetbe.

A délután eseménytelenül telik, néhanan tüntetőleg a bizottság szeme láttára nyilvánítanak véleményt: *nemigen...* – Végül elfogy az utolsó szendvics, hét óraker kapuzárás, urnanyitás. A bizottsági elnököt ezúttal sem hagyja cserben a humorérzéke: *csak a kezemet figyeljétek...* – a jegyzőkönyvvezető rávillant: *most fogd vissza magad Peti...* – A borítékokat kiöntik az asztalra, jó néhányat a teljes titkosság jegyében leragasztottak. A szavazatokat átszámolják egyszer, kétszer, négyszer, az eredmény mindig ugyanannyi, az összeget beírják a megfelelő rubrikába, azután összeadás, kivonás, eredményhirdetés, összegzés: a szavazópolgárok negyvenegy

egész harmincegy század százaléka eljött. A biztosok ünnepélyesen aláírják az eredményt, és telefonmásolatot készítenek az összesítő lapról. *Az üres borítékot, kitűzőt és az egyéb segédesszöveget az üres urnába...* – a nemzetiszínű golyóstollat a biztosok hazavihetik emlékébe. Már csak a visszahívást várják a központból, hogy minden rendben volt, és akkor végre vége, mehetnek haza; reggel koránkelés, mert indítani kell a gyerekeket iskolába.

A következő és az azutáni, meg az azutáni reggelek újfent háromszor kétszer nyolc lépcsőfokkal, negyven bal- és negyvenegy jobb láb lépéssel kezdődnek, majd a mindenkori hivatalba érkezéssel folytatódnak, ahol a főnök újból fölteszi a kérdést: *Hétvégére különmunka-lehetőség, kit érdekel? Fizetni tudunk érte...* – néhány kar a magasba lendül, végül ketten maradnak: *nekem évtizedes számlálói gyakorlatom van... én meg majd belétanulok...* – A munka ezúttal népszámláló-tanfolyammal kezdődik. A jelöltek próbát tartanak a kérdőíves kérdésekből, melyek a terepen különös dimenzióba kerülnek: *Ha a Napkorong utcában tizenhét lakásban harmincnyolc felnőtt él, abból tizenhat aktív dolgozó, tíz gyerek és kilenc nyugdíjas található, három fő státusa pedig bizonytalan vagy változó, akkor jogosultak-e buszjáratot követelni?* – A népszámláló előveszi szavazatszámológói emlékeit: *ki gondolta, hogy Icaék gyalog másztak le a hegyről, hogy ikszeljenek...*

A következő lakásban vegyes fogadtással szembesül: *húsz percet kell kibírunk?! – végül belenyugszik: gyere aszszony, hozd az iratokat... nem kell?* – a népszámláló igazít az elgondoláson: *ne tessék aggódni, mindannyian anonimnak tetszenek maradni...* – A harmadik lakásban hosszasan időzik, és már érteni véli: Petru és Marica ugyan elmentek szavazni, de papírok nélkül, amit a népszámláláskor megmagyaráznak: *a világ végétől menekültünk nyolcvankilencben, veszélyes volt, főleg a romániai oldalon. Terhes voltam, de meghalt a gyerek. Egy percet sem maradtunk ott, pedig a szülőfalunk volt; azóta sincsenek magyar papírjaink...* – Lassan összeérnek a szálak, a számlálóbiztos megismeri szűkebb hazáját. Együttérzőn bólogat, ki gondolta a vidámszemű aszszonyról, hogy min ment keresztül. Végül búcsúznak, mert éjszakára biztos munkája adódik: összesíteni az eredményeket, és útitervet készíteni másnapra: még két utca, hetvenhét lakásába kell eljutnia, a nemzeti színű tollból lassan kifogy a tinta. ●

ÉTKEZÉSI ÍRÓ

Ez nekem kínai

szöveg: Jolsvai András, fotó: Sebestyén László

Elmúltam harminc, mire elvetődhettem egy igazi kínai étterembe – addig csak filmekben láttam olyat. Első osztrák utamon, egy kismartoni mellékutcában akadtam rá az intézményre, titokzatos volt és egzotikus, vörös fények, szantálillat és halk akusztikus zene fogadott, meg a kimenő kimonóba öltözött, keleties vonásokkal felruházott pincérnők, akik épp úgy törték a németet, mint én, de gyanítom, ugyanígy jártak volna a kínaiival is.

Nagyon igyekeztem megfelelni a kihívásnak, az édes-savanyú levest kiittam a csészéből (ottfelejtve alján a legfinomabb részeket), a rizses kacsacsíkokat pedig megpróbáltam két fapálcikával a magamévá tenni. Egyáltalán nem sikerült, persze: amikor láttam, mennyire reménytelen a dolog, úgy igyekeztem segíteni magamon, hogy egyre csökkentettem a tál és a szám közötti, pálcával áthidalandó távolságot – a végén lényegében belelógtam az asztalba. Ez a megoldás bizonyos meghökkenést okozott a helyiek között, de legalább némi enniváló a gyomromba is jutott – mi-

közben a szétguruló rizsszemek belepték köröttem a szőnyeget.

Szűkre szabott kelet-európai bugyellárisunk nyakát szegte a további mulatozásnak, kértem tehát a számlát, ám azzal, meglepetésünkre, két apró tálka is érkezett, benne teára emlékeztető lé, a közepén valami gömbszerű, ismeretlen növény. Na, ezt most eszik vagy isszák? – tettük fel magunknak a kérdést, pedig egyéb opciók is léteztek! Például, hogy a művelt utazó megmossa a kezét az elé tett tálkában, esetleg homlokát dörzsöli be az ismeretlen funkciójú lével. Minthogy szégyelltük volna bevallani, hogy először járunk ilyen helyen, vártunk. Gondoltuk, megnézzük, hogyan bánik el azzal a köcsöggel a többi vendég. Nem voltak sokan, de azért egy-két asztalnál ültek mások is. Így hát vártunk és vártunk, hosszú fertályórákig, de semmi nem történt. A szomszédaink, ahelyett, hogy a számlát kérték volna, újabb és újabb csemegéket rendeltek, mintha csak minket akarnának bosszantani. Végül lógó orral távoztunk, nem is nyúlva az elé tett tálkához. (Grátis licikonzerv volt

egyébként, tudtuk meg később, amikor már dolgokban jártas világjáróként tekintettünk vissza erre az élményre.)

Azóta persze Pestre is betört a kínai koszt, elegáns éttermektől a bádobódéig mindenhol árulják ezt a lebutított, Európának való változatot, amely – ez a hozzáértők véleménye – csak nyomokban emlékeztet az igazi – fejedelmien finom – kínai konyhára. Számos oka van ennek, persze, a távolságtól a szokásokig (az alapanyagok csak szárított, fáradt formában tudnak megérkezni hozzánk vagy sehogy, s a majomagyvelő vagy a kutya – csak vicceltem – egyelőre nem harmonizál még a gulyáskapitalizmus ízvilágával), de akárhogy is, aki igazi kínai ízekre vágyik, az jobban teszi, ha repülőre ül, s meg sem áll Pekingig.

Azt mondják persze, hogy nálunk is meg lehet merítkezni a kínai gasztrókultúrában, csak ismerni kell a járást: titokzatos józsefvárosi raktárak mélyén, eldugott padlásokon készülnek azok a finomságok, melyek után a hazánkba szakadt kínai migránsok is megnyalják mind a tíz ujjukat.

Ha tudnak ilyen helyet, szóljanak. ●

2016. november 3.

Kedves Előfizetőnk!

Ismét eltelt egy év, reméljük, hogy Ön továbbra is a **BUDAPEST** előfizetője marad.

Az előfizetés díja változatlanul 5000 forint, melyet az alábbi módokon tud befizetni:

- **A mellékelt sárga csekken.**

A közleményben kérjük feltüntetni annak a személynek a nevét és pontos címét (emelet, ajtó is), akinek a lapot előfizetik.

- **Banki átutalással, melyhez az adatok:**

Kedvezményezett: Summa Artium Nonprofit Kft.

Számlaszám: 16200106-11569909

Közlemény: Budapest folyóirat + annak a személynek a neve és pontos címe (emelet, ajtó is), akinek a lapot előfizetik - tehát nem feltétlenül a befizető.

- **Személyesen készpénzben a kiadóban:**

Summa Artium 1054 Budapest, Honvéd utca 3. V. 13. (21-es kapucsengő), munkanapokon 9 és 17 óra között. (2016. december 26-30. között zárva.)

Ha időközben rendezte előfizetési díját vagy előfizetése nem decemberben jár le, kérem, levelünket tekintse tárgytalannak.

A **BUDAPEST** előfizetés ideális karácsonyi ajándék város-szerető családtagjainak, ismerőseinek.

Szóló lapszámok megvásárolhatók és Budapest Plusz kiadványok megvásárolhatók:

- Kiadónkban (Summa Artium Nonprofit Kft., 1054 Budapest, Honvéd utca 3., V. emelet 13. T/F: +36-1 318-3938) munkanapokon 9-16 óra között
- az Írók Könyvesboltjában (Budapest, VI., Andrássy út 45.)
- a FUGA Budapesti Építészeti Központban (Budapest, V., Petőfi Sándor utca 5.)
- a Budapest Antikváriumban (Budapest, IX., Üllői út 11-13.)
- a Litea Könyvesbolt és teázóban (Budapest, I., Hess András tér 4.)

